

কদম-কলি

লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱা প্ৰণীত

শ্ৰীমতী বত্ৰাৱলী বৰুৱাৰ দ্বাৰা
সৰ্বসত্ত্ব সংৰক্ষীভাৱে।

প্ৰকাশক

সাহিত্য প্ৰকাশ

৯৯ নিউন বিল্ডিং, গুৱাহাটী।

বেচ-২, ছটকা মাথোন

৪৭১: ৭১৪২
B 16

গুরাহাটী ট্ৰিবিউন প্ৰেছত শ্ৰীকুঞ্জলাল খাপাব দ্বাৰা মুদ্ৰিত

34781

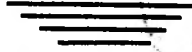
অৰ্পণ

সোদৰোপম আব্দুল মজিদ চাহাবৰ

কবকমলত

কদম-কলি

অৰ্পণ কৰিলোঁ।

34781

শ্ৰীলক্ষ্মীনাথ

পাতনি

কবিতা হয় যদি হওক, নহয় যদি নহওক, বুলি মাজে-সময়ে লিখা
পদ্মবোৰ গোটাই একে ঠাই কবি এই কিতাপখন কৰা হল, কবি
হবৰ দুৰাশা কবি নহয়। মোৰ নিজৰ ৰচনাবোৰ মোৰ নিজৰে
পঢ়িবলৈ ভাল লাগে; বোধকৰোঁ নিজৰ দেখি। সেইবোৰ সিঁচুৰতি
হৈ থকা বাবে, পঢ়িব খুজিলে আহকাল পাওঁ; সেইদেখি সেইবোৰ
একেলগ কৰি স্কুলকৈ ললোঁ। এখন ছপোৱা আৰু হেজাৰখন
ছপোৱা প্ৰায় একে খৰচৰে কথা; সেইবাবে সেইদেখি ছপাই
থলোঁ; যাৰ মন যায় পঢ়িব, যাৰ মন নাযায় নপঢ়িব। আৰু
যাৰ মন যায় তেওঁ মনত অলপো খুঁকি নাৰাখি তাৰ কাঠ-সংস্কাৰ
কৰি সস্তোৰ লভিব, ৰাইজৰ আগত এই নিবেদন

১৮৩৫ শক, ১লা ভাদ ।

লৰেলচ হওড়া

১৮৩৫ শক, ১লা ভাদ ।

}

সূচী

—:×:—

বিষয়	পৃষ্ঠা
সখীৰ প্ৰতি ১৫	১
বায়েক উবা, ভনীয়েক প্ৰতিমা ১৫	৪
মইনা	৮
তোমাকেহে ভাল পাওঁ মৰমৰ সখী ✓	১১
চুমা ✓	১৪
প্ৰিয়তমা ✓	১৫
প্ৰিয়তমাৰ মৌন্দৰ্ঘ্য	১৬ ৮
ভ্ৰম	১৮
প্ৰবন্ধুৰাৰ চিঠি	২০
বাঁহী	২৩
চন্দ্ৰ	২৪
কুলি	২৫
ধোৰাঁখোৱা	২৭
কলা বগা	২৮
আমাৰ জন্মভূমি	২৮
ছয় ঋতুৰ ডাক	৩০
বুন্দা চন্দ্ৰাবলী সংবাদ	৩১
বাঁহী	৩২

ডাকৰ টোপোলা	৩৩
সত্যে কোৱাঁ	৩৪
তৰা ✓	৩৪
কবিতা	৩৬
বাঁহী	৩৭
চম্ৰা বাধাৰ দন্দ	৩৮
মোৰ দেশ	৩৯
সখী কোনে নো বজায় ?	৪০
মাতৃশাস্ত্ৰ	৪১
অৱশেষ	৪২
চালনী আৰু বেজী	৪৩
বিহু	৪৫
বাধা আৰু সখীসকল	৪৮
প্ৰেম ✓	৫০
শান্তি	৫১
দেৱযানী	৫২
বাঁহী	৭৮
কৰ্ম	৭৯
চিৰযৌবন	৭৯
আত্মবোধ	৮১
বীণ বৰাগী	৮১
ধনবৰ আৰু বতনী '১৪'	৮৮
বতনীৰ বেজাৰ	৯২

ପଂକ୍ତା ଚୁଲି	୧୨
ମହାପ୍ରସାଂଗର ଯାତ୍ରୀ	୧୦୦
ମରଣ	୧୦୧
ଭୟତା	୧୦୧
କର୍ମ	୧୦୧
କର୍ମର ଆତ୍ମା-ପ୍ରତିପାଦନ	୧୦୩
ଏକାହର ଦବବ	୧୦୩
ସଂଗ୍ରାମ	୧୦୪
ସୋମର ଶିକଳି	୧୦୪
ସକ୍ ଆକ ବବ	୧୦୫
ଆତ୍ମ ସମର୍ପନ	୧୦୫
ତୋମାର କାମ	୧୦୫
କୃତ୍ତିକ	୧୦୬
ଓଠ ଆଶା	୧୦୬
ବର୍ତ୍ତମାନ ଆକ ଭବିଷ୍ୟତ	୧୦୬
ମୋର ଜୀବନ	୧୦୭
ଓନ୍ନତିର ମଂଚାର କାଠି	୧୦୭
ଓନ୍ନତିର ଜଞ୍ଜଳା	୧୦୮
ଲକ୍ଷ୍ୟ	୧୦୮
କାର୍ତ୍ତନିକ ଆଦର୍ଶ	୧୦୮
ଚକ୍ର	୧୦୯
ପ୍ରକୃତ ଜୀବନ	୧୦୯
ସୁଧବୋଧ	୧୦୯
ସୁଧୀରୀ ଆକ ହୁଧୀରୀ	୧୧୦

কামৰ সমাপতি	১১০
সময় পলায়	১১০
ভাগৰ	১১০
কোনটো উজু	১১১
নিয়মৰ বাকোন	১১১
মান অপমান	১১১
এতিয়াই	১১২
উদগণি	১১২
মুখ্য লক্ষ	১১৩
কৰ্ম-জীৱন	১১৩
স্বধৰ্ম	১১৪
স্বভাৱৰ দান	১১৪
নিমাতী কল্পা	১১৪
তিলকা	১১৮
বেণুকা	১১৯
ঈশ্বৰ আৰু ভকত	১৩৪

কদম-কলি ।

সখীৰ প্ৰতি ^{১০৬}

১

প্ৰাণ সখি ! ছুখীয়াক জনমলৈ এৰিলা ?
অত স্নেহ অত মায়া সকলো পাইছিলি ?
সৌ চোৰী আকাশত ক'লা ক'লা ডাৱৰত
চমকি চমকি বিজুলীয়ে উমলিছে ;
গোৰ গোৰ কৰি মেঘে গাজনি মাৰিছে !
ডাৱৰৰ দেখি ভাৱ, ম'ৰাই উৰালি গাৱ,
ছালি ধৰি ঠেঙ ধৰি নাচোন ধৰিছে ।
তোমাৰ বিৰহে সখী হৃদয় দহিছে !

২

আকৌ চোৰী পানীপিয়া "পিওঁ" "পিওঁ" মাতেৰে,
জুৰাইছে প্ৰাণ পানী পি হাবিয়াহেৰে ।
বুকুৰ বাক ! বিস্ত মোৰ সন্নিপাতে মহাঘোৰ,
শুকাই শুকাই হিয়া কৰ্কৰীয়া কৰিলে,
প্ৰাণ-পখী মাৰি যাব স্নেহ পানী নিদিলে !

৩

ডাউক ডাউকী শুনা “কুৰা” “কুৰা” মাতেৰে,
 সুখ সৰোবৰত আলাপে মন বঙেৰে ;
 কদমৰ ডালত পৰি কপৌ কপৌৱনীজুৰি
 “কুক” “কুক” কৰি হৰিষেৰে গীত গাইছে ।
 দুৰ্ভগীয়া মই মাত্ৰ ! হায় বুকু গেলিছে !

৪

চেনেহৰ গীত শুনা সোৱা নৈয়ে গাইছে ;
 কুলু কুলু কৰি চোৱা কেনে লৰ ধৰিছে ।
 সখীৰ লগত গৈ কেনেকৈ মিল হৈ
 একে জীৱ একে দেহা আন মন নকৰি,
 বৈ যায় মন সুখে সকলোকে পাহৰি ।

৫

পানীৰ বুকুত বৃদবৃদবোৰে খেলিছে ;
 অলপ উমলি দেখা আকৌ বুৰ মাৰিছে ।
 সোফালে কৰা মন চিকুণ্চাম নাওখন,
 দুই পাখি, ফান্দ মেলি কেনেকৈ সাতুৰিছে ।
 মন যাব যোৱা, কিন্তু বিধিয়ে বিড়িছে ।

৬

এৰা বোহ, আই! সখী, একেলগে বঙেৰে
 কপোৱালি নৈৰ বালিত ফুৰোঁ ঠগেৰে ;
 দৌল সাজোঁ, নাদ খানো শিলগুটি গোটাই আনো,

বালিঘোৰা বালিমাহী খেদি খেদি লয়ৰোঁ ;
গালি পাৰি প্ৰতিফনিক ডিঙি মেলি চিয়ঁৰোঁ ।

৭

আহাঁ হেৰা প্ৰাণসখী, নৈত নামি নাদোৰোঁ ।
বুৰ মাৰি পানীৰ তলত, পাৰোঁ মানে ভাগৰোঁ ;
চিলনী-সাঁতোৰ দিঙ, সোঁতে সোঁতে উটি বাঙ ;
পানীত টুকুৰিয়াঙ আঙ্গুলিৰ আগেৰে ।
বুবুবুৰিণি কাঢ়ো পানীৰ তলত নাকেৰে ।

৮

কুলিক সিয়াৰোঁ আহাঁ ফুলনিত সোমাই ;
গোলাপক পেলাওঁ লাজ, ওৰণী গুচাই ;
সেউতীক দিঙ বিয়া বাঙলেৰে সহিতে ;
শাৰী পাতি মালতীক বহুৱাওঁ তহিতে ;
বকুল গোটাই আনি, নিয়বৰ সিঁচি পানী,
নোৱাওঁ উকলি দি জাত-লগা নামেৰে ।
গান্ধবিৰিণাৰ পাত বজাওঁ আনন্দেৰে ।

৯

ঘৰ-বাৰী মিছা. কোনো কালে মোক নালাগে
নেচাও পৰক যি ইসৰ নিতিয়াগে ।
বকুলৰ গুটি ধাম, সেউতীৰ বিয়া চাম,
কবৰীৰ মৌ পিম, কেতেকাৰ ধূলি লম,
ভোমোৰাৰে গাম গীত, কুলিৰে বন্ধাম মিত,
ভাতফেচুৰ দৈতে ওৰে দিন গাম নাম ।

পছম পাহাত উঠি নারকো খেলাম ।
 সেইদেখি মোৰে শপত চোৰী মুখ তুলি হে ।
 জুখিয়া সস্বীক কিয় মাৰা তুমি পুৰি হেঁ ?

১৮১১ শক ।

ভাদ, কলিকতা ।

বায়েক উষা, ভনীয়েক প্রতিমা

(ফুলনিত)

১

প্রতিমা—“হেবা বাইটী, কি হেঁ সোঁটো ফুটুকাফুটুকী,
 নাচি নাচি ফুলে ফুলে মাৰিছে ছুমুকি ?
 এহে বাক অ ? চুমাচুমি কৰিছে হবলা !
 ইমান চেনেহ আও ! চাওঁগৈ বলা !

২

হয় বাইটী, বব মৰম, বব ভাল পায় !
 মুখতেই মুখ দি তেনেই পমি যায় !

৩

ই কি ? দেখোন মোৰ যুতিজুপিলৈ
 টোৰাই মাৰিছে লব হাঁহি মুখ কৈ ?

৪

সৰ্বনাশ ! পৰিল তাত । চুমাও খালে !
বাইটী, মোৰ যুতি ফুলত চুমা দিলে !

৫

যুতি হেৰা, মই আজি চিনিলোঁ তোমাক !
যুতি সখী, মই আৰু চিনিলো তোমাক !
কেৱলে মোক অতদিন দি আছিলো ফাকি,—
“তোমাকে হে ভাল পাওঁ মৰমৰ সখী ।”

৬

ইস্ ! মোকেই হে ভাল পোৱা ‘মৰমৰ সখী’ !
যাতেমানে মিছা কথা !—এনে মিছলীয়া ।
অ—আজলী সখীক পাই ভাল ফাকি দিয়া !
এতিয়া হে জানিলো তোমাৰ চতুৰালি ।
আগত নহলে জানো কত পাবা গালি ॥
ইঃ—‘তোমাকেই হে চুমা খাম, জীওঁ যতদিন ;
তোমাৰেই হে উমলিম, দুইবো নাই ভিন ;

৭

এটাইবিলাক ফাকি ; এটাইখিনি মুখৰ মহলা ।
মই হেন সখীক এৰি ভাল সখী পালা !
ভাগ্যে মই দেখিলো দেখি হে ;
নাইবা আৰু কত ছুৱা দিলাহেঁতেন হে ।
বাক সখী, বাক তোমাৰ চিত !
পেটত এতেক কথা, নাজানো কিঞ্চিৎ ।

৮

দেহি ! স্বৰ্ণবিছো “নিলাজী” সখীৰ কথা,
 মোতেই হে দেহটো, মোলেই হে বেথা ।
 য়ে য়ে য়াওক ওচৰলৈ, কুচিমুছি যায় ;
 সদায় মনত ভয়,—সখী বেয়া পায় ।
 মোৰ হৈ মৰিব পাৰে, ময়ো তেওঁৰ হৈ ।
 কুহু’তীয়া সখী পালো, এনে সখী গৈ ।

৯

বাইটী, গোসাঁয়ে মোৰ মনৰ দৰে সখী নিমিলায় ।
 নই যেনে জাবৌ, কেলৈ তেনেকুৱা নাই ?
 চকুৰ আগতে, বাইটী, নিতো দেখি আছা,—
 দেখ যেন হ’তি সখী, কিন্তু সব মিছা ।

১০

এই কথাটোত হে মই লাগোঁ,—
 মোৰ সখী লোকৰ হল, কেনেকৈ চাই থাকোঁ ।
 মনত পৰিলে গাটো বম্বমাই যায় ।
 পুৰণি চেনেহৰ কথা কৈও অন্ত নাই ।
 বেতিয়া বান্ধনী-বেলি তেজগোৰা হৈ,
 মাকৰ গুৰিলৈ যাব ‘ভোক’ ‘ভোক’ কৈ ।
 আহোঁ মই সেওতা ফালি,
 বতাহেও ডালি ডালি,
 কৰি মোৰ মূৰৰ চুলি উকুৱাই দিব ।
 সখীয়ে দূৰত দেখি ৰঙত হাঁহিব ।

১১

দিনটোৰ বতেক কথা নামৰ সুৰেৰে
 বিনাই বিনাই সখীক কম হৰিয়েৰে ।
 কানিমুনি হোৱা দেখি,
 আকোঁৱালি ধৰি সখী,
 বাতিটোলৈ লগাম মাত বেজাৰ বনেৰে ।
 তেনে সখী এনে হল কোনটো চিতেৰে !

১২

কাউৰীয়ে কণ কৰিব গছৰ ডালত বৈ,
 ফুল-কটা লোটাৰে এলোটা পানী লৈ,
 ময়ো ধুম মুখ, বাইটী, সখীৰো ধুৱাম,
 বাতিটো আঁতৰিছিলো বুলি চুমা খাম ।
 তেৰোঁ খাব চুমা, মোত হেপাহ আছিলে ।
 দেহি ত্ৰৈ, এতিয়া দুষ্টে সখীক ভুলালে ।

১৩

হেৰা কপটীয়া সখী !
 কাণসাৰ মাৰি থাকিলে নো কিটো হব ?
 তেনেকৈ বলে জানো গাৰ দায় যাব ?
 তুমি মোৰ কথাৰ চোন সমিধান দিয়া ?
 আইহে—কিহৰনো ইমান গপ ? গাতে ঘাটি লোৱা ।

১৮১১ শক

শাওণ, কলিকতা ।

মইনা

১

মইনা মইনা বুলি কতনো মাতিম মই,
কতনো বিনাই আৰু কাকুতি কৰিম ত্ৰ,
নাইনে মইনা মোৰ ? নাইনে কি মন চোৰ ?
নাইনে নাইনে মোৰ মইনা মউৰ ?
নাইনে জগতে মোৰ চেনেহ-চকোৰ ?

২

কিমান ঢাকুৰি হিয়া বিচাৰে' পখীটি মোৰ,
কিমান চিন্তাই বুকু চিটাচিট কৈলে মোৰ,
বিস্বাকুল বিস্বাকুল, নাই তাৰ কলাকুল,
তথাপি বাতৰি নাই মইনা পখীৰ ;
তথাপি বাতৰি নাই চকুৰ মণিৰ !

৩

সঁচাকৈ সঁচাকৈ যদি পৃথিৱীত এই
নাই পখী যাক মাৰ্তো মইনা মইনা কৈ
কিয় সজা সোণোৱালি, মৰম গাখীৰ ঢালি,
চেনেহ-চাউলে সৈতে হেঁপাহ-বাটত
দিলে মোৰ হৃদয়ত কৰিনো ধাপিত ?

৪

কিয়নো কিয়নো কাণ মাত-আকলুৱা অতি ?
কিয় দিলে মুখ মোৰ চুমাৰ বলিয়া পাতি ?
বুকুত মইনা-ৰোগ কেটলৈ মোৰ কৰে ভোগ ?

দৰব নথকা বোগ কিয় দিলে মোক ?
নহলে মইনা, মই নাপাওঁ কিয় তোক ?

৫

এয়ে নে চিকুণি মোৰ ললাটত লিখা হল ?—
মইনা মইনা কৰি মৰিব লগীয়া হল !
স্বাছে যদি সঁচাকৈয়ে, তই যদি হ'ব তয়ে,
দে দেখা দে ধৰা, কত নো জীয়াতু সম ?
কত চট্‌ফট কৰি জীৱনৰ ভাৰ বম ?

৬

কান্দোতে কান্দোতে মোৰ চকু হেৰ উঠছিল ।
মাতোতে মাতোতে মাতো ভাগি নাইকিয়া হল !
ভাবোতে ভাবোতে সোণ, শুকালোঁ খেৰ-সনি যেন,
তথাপি এখুন্দো তোৰ নালাগে মৰম !
মোক পুৰি মৰাটোৱে তোৰ নে ধৰম ?

৭

মধুৰ মইনা নাম নাজানো কোনে নো দিলে ;
শিঙ্গৰ বুকুত কোনে প্ৰেম-লৱণু সানিলে ?
নিমিলিল নাও-গাওঁ নালাগিল আওভাও,
নতু মইনাৰ হিয়া মইনাত নাই ;
কেনেকৈ এনে কথা হ'ব পাৰে হায় ?

৮

নাই দেখা নাই শুনা কেনে নো মইনা তই ;
কটিলে গলে কি কৰিলে তোক হেৰ পাম মই ?

নেজানো কি বস্তু তই, একো উবাদিহ নাই,
 মাজ্জ তোক লাগে গোক ভাবৰ প্ৰতিমা ।
 মণি নাই আছে শুদা চেনেহৰ টেমা !

২

কেতিয়াও আলৈখানি নকৰোঁ মইনা তোক ;
 মৰম নৈত নিত্যে বুবাই বাখিম তোক ;
 মৰম অমৃত ঢালি, মৰম বহৰ থালি,
 মৰম-জুইত পাগি মৰমৰ হাতে,
 আনি দিম তোক সোণ, মৰমৰ মাতে ।

:০

মৰম মৰম গীত ৰাতি দিনে মই গাম ।
 চিকুণ চেনেহ-চুমা নিগো ন ন খাম ।
 প্ৰেমৰ শীতল পানী প্ৰেম-কলহত আনি
 পৰম যতনে সিঁচি বঢ়াম আদৰে তোক ।
 দেখা দে মইনা হেৰ বধ নকৰিব মোক ।

১৮১২ শক

কাতি, কলিকতা

তোমাকেহে ভাল পাওঁ মৰমৰ সখী

১

তোমাকেহে ভাল পাওঁ তোমাৰেহে মুখ চাওঁ
তোমাকেহে দিনে ৰাতি ফুৰোঁ মই দেখি ।
তোমাকেহে ভাল পাওঁ মৰমৰ সখী ।

২

একেধিৰে একেমনে একভাৱে একেখানেে
ধাকোঁ কেতিয়াবা হৈ কাঠৰ পুতলা ।
নোহে আন একো, মাত্ৰ জপোঁ তুমি-মালা ॥

৩

কেতিয়াবা গুণ-গুণ কৰি গীত সকলগ,
হিয়াৰ হিল্লোল এটি কৰোঁ যে বেকত ।
ধাকা সখী তুমি মাত্ৰ সেইটি গীতত ॥

৪

হেৰাল হেৰাল কিবা বুলি ফুৰোঁ ৰাজি দিবা
নেপাই নিৰাশ হৈ ছয়নিয়া কাঢ়োঁ ।
তুমিহে হেৰোৱা ধন, তোমাকেহে স্মৰোঁ ॥

৫

নিমাত ছপৰ ৰাতি একেধিৰে তৰা এটি
চাই টপ্‌টপ্‌ পানী পৰে যে চকুৰ ।
তোমাৰেহে ভাবে হিয়া কৰে মৰিমুৰ ॥

৬

“কেতেকী” “কেতেকী” কবি উৰি যায় পখীজুৰি
কত প্রেমিকৰ মন যায় তাৰ লগে ।
মোৰ মন তোমা বিনে তাত তো নালাগে ॥

৭

নিৰ্জন নদীৰ কান, এজনে গাইছে গান,
বতাহে আনিছে তাৰ বিগি বিগি জ্বৰ ।
জানা সখী তাত মোৰ আশা নোহে পূৰ ।

৮

ফুল ফুল কৰি কত হইছে কবি উন্নত,
কিন্তু মোৰ পক্ষে ফুল নিফুল সমান ।
তুনি-ফুল বিনে মোৰ ফুল নাই আন ॥

৯

বসন্তৰ কত কুলি পঞ্চমত জ্বৰ তুলি ।
গায় গীত, তালৈ সখী কোনে কৰে কাণ ?
তোমাৰ হাতত দাজ আছে মোৰ প্রাণ ॥

১০

বিল ভেটৰ পাহি জ্ঞান দেখি মাৰে হাঁহি,
সেই হাঁহি চাই আক কত লোকে হাঁহে ।
তোমাৰ হাঁহিত বাজে মোৰ হাঁহি নাহে ॥

১১

হৃদয়ে হৃদয়ে স্নেহ, নাই যদি নাই শেহ,
সকলোৱে চেনেহৰ নদীত সাঁতোৰে ।
নেপালে তোমাৰ স্নেহ মোৰ হিয়া খনে ॥

১২

তোমাৰ সুখত সুখ, তোমাৰ দুখত দুখ
ইজীৱন মোৰ সখী জীৱনে তোমাৰ ।
তোমাৰেহে মই সখী তোমাৰ তোমাৰ ॥

১৩

তোমাৰ মৰম-নাও উঠি হেৰা উঠি বাঙ,
তুমি বোজা ভাল-পোৱা পবিত্ৰ প্ৰণয়
বুকুৱা বা গুবুকুৱা যেনে ইচ্ছা হয় ॥

১৪

চেনেহ-দোলেৰে অটা, নাৱৰ পিৰিৰে জোটা
বুৰিলেও নাৱে সৈতে এৰা এৰি নাই ।
এনে বুৰা সুখে ভৰা, ভাগ্যৱস্তে পায় ॥

১৫

অবিশ্বাস নকৰিবা, ধুকপ তুমি জানিবা
তোমাকেহে দিনে ৰাতি ফুৰোঁ মই দেখি ।
তোমাকেহে ভাল পাওঁ মৰমৰ সখী ॥

১৮১২ শক, কাতি ।

২নং ভৱানীচৰণ দত্তৰ লেন,

কলিকতা ।

~~~~~

চুমা

১

কপৌ-কপৌরনী চুমাত বলিয়া
হৰিণা হৰিণী আক,
ভাটৌ ভাটৌরনী চুমি-চুমি চৌৰী,
খাইছে প্ৰেমৰ লাক ॥
কুলে কুলে চুমি ফুল মতলীয়া,
ভোমোঁৰা চুমাত পমা ।
সবে চুমাৰ, হেৰা তেস্তে মই
কিয়নে নাখাম চুমা ?

২

বতাহে বতাহে চুমাৰ বাতৰি,
পানীয়ে পানীয়ে চুমা ।
আকাশ পাতাল চুমাৰ ভঁৰাল,
নেউতী চুমাত ঘমা ॥
চুমাৰ বাগিত গোকুল গোপিনী
ধৰক-বৰক জীৱ ।
চুমা খাই খাই কাৰো তত নাই,
মইবা নেখাম কিয় ?

৩

সেই দেখি লেখি লেখি এশ চুমা দিয়া ।
অন্তত ই প্ৰাণ মোৰ বুজি-বাজি লোৱা ॥

[১৮১২ শক। আঘোণ, কলিকতা ।]

প্ৰিয়তমা

১

প্ৰশ্ন ।— জনমৰেপৰা শুনি আহি আছো,
মুকুতা-মালাৰ কথা ;
কত পোৱা যায়, কেনেকুৱা বস্তু,
কিন্তু নাই পোৱা দেখা ।

উত্তৰ ।— “প্ৰিয়া! শুনি যোৱা” বুলি দিলো মাত,
মাৰি হাঁহি মিচিকীয়া ।
হাঁহিয়ে হাঁহাই উলঙালে দাঁত,
কলেঁ আঙ্গুলিৰে, “চোৱা” ॥

২

প্ৰশ্ন ।— আক আছোঁ শুনি কিন্তু নাই দেখা
বঙা পোৱালৰ মণি ।

উত্তৰ ।— আকোঁ দেখুৱালো প্ৰিয়তমা ওঠ
হেঙুলী পোৱাল-খনি ॥

প্ৰশ্ন ।— কাঁইট নথকা ৰূপহ গোলাপ,
বোলে পৃথিৱীত নাই ।

উত্তৰ ।— একোকে নামাতি প্ৰিয়াৰ হুগাল
থাকিব ধৰিলোঁ চাই ॥

প্ৰশ্ন ।— কত আছে এনে অপূৰ্ণ পছম,
ৰাতি দিনে থাকে ফুলি ?

উত্তৰ ।— চকুৰে দি ঠাৰ দেখালোঁ প্ৰিয়াক,
মুখেৰে একো ছবুলি ।

প্ৰশ্ন । — প্ৰেমৰ পুতলা চেনেহ-প্ৰতিমা
কোন খনিকৰে কৰে ?

উত্তৰ । — যেনেবা কবক, সেইটো প্ৰতিমা
এই চোৱা নোৰ ঘৰে ।

১৮১৩ শক ।

কলিকতা ।

— —

প্ৰিয়তমাৰ সৌন্দৰ্য্য

কৈলৈ লাগিছে সেন্দূৰীয়া গাল ?
ফৰিং-প্ৰেমিকৰ জুই ।
কোৱাভাতুৰীয়া ওঠৰ তলত
ফেটী সাপ থাকে শুই ।
কিয় বা লাগিছে ভিৰ-বিৰ, চকু ?
যেনে সৰগৰ তৰা ;
ওখ বুকু কিয় লৰণু কোমল,
মদন পিছলি পৰা ?
কি কাম দীঘল মেঘ বৰণীয়া
সাগৰৰ টউ চুলি ?
প্ৰেম-পগলাৰ হৃদয়-তৰণী
বুৰি পায় গৈ তলি !
মৃগাল হুবাছ কি কাম সাধিব ?
মস্ত ঐণয়ীৰ দোল !

মিহি মউ মাত, বিয়াধব পেঁপা,
 বাখে কৰি মাৰ্খোঁ ভোল ।
 স্নগোল স্নঠাম স্নবলি বলিত
 বাহ জজ্বা উক কব,
 সকলোবিলাক চোকা চোকা অস্ত,
 শগাইত স্নতীক্ষ শব ।
 নেলাগে স্নন্দবী মন প্রাণহাবী,
 দিয়া মোক এনে হিয়া,
 যি হিয়াত মজি মোৰ এই প্রাণ
 হৈ যায় নাইকিয়া ।
 দিয়া এনে প্রেম যি প্রেমে বেলেগে
~~অস্তিত্ব~~ বিশোধ কৰে ।
 প্রেণয়-মদিবা দিয়া এনে মোক,
~~চিহ্নকাল~~ বাগি নেবে ।
 এনে চুমা লাগে, যি চুমাই দুখন
 নিভাজ হিয়াক জোবে ;
 চকু যেন দুই মুকলি দুধাব,
 প্রেমৰ ভঁৰাল-ঘৰে ।
 কথা নহয় প্রেম-মুকলীৰ মাত,
 কপটতা আক নাই ;
 মৰমে মৰমে মৰম-নিগড়,
 বাক্কোন বোলে মিহাই ।
 নিদিবা নিদিবা স্নন্দব প্রতিমা

কদম-কলি

মাত্র সৌন্দৰ্য্যৰ খনি ;
 গোলপুৱা হাঁহি মুখত নধৰা,
 অন্তৰত কাল ফণী ।
 কোমল অস্তব, প্ৰেমময় মন,
 কোমল জুব হৃদয় ;
 দিয়া বত দিনে ৰাতি মোৰ মন
 অচল অতল বয় ।

১৮১৩ শক ।

কলিকতা ।

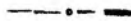
ভ্ৰম

কোনে কলে সেয়া বাঁহী বাজে বুলি ?
 , বন-দেবী গীত গায় ।
 শেৰালিৰ মালা নহয় এইধাৰ,
 তৰাবে গুণিছে হায় !
 নহয় ফুলনি, কুৰ্ব্বীসকল ;
 দটাই দটাই কণ্ঠ ।
 গোলাপ নহয়, প্ৰিয়াৰ নয়ন,
 দেখি থিৰ হৈ ৰঙ ।
 কোনে কয় সেইটি হৰিণা-পোৱালি ?
 ইমান চেতনা নাই !

বনৰ সৌন্দৰ্য্যই কপ ধৰি আহি
 দেও দি জ্বৰি খায় ।
 নহয় পুখুৰী, প্ৰেমিকুৰ হিয়া ;
 পানী নহয়, প্ৰেমৰস ।
 নৈ নহয়, ঠিক প্ৰেমৰ প্ৰবাহ,
 বিচাৰি প্ৰেম বিবশ ।
 বীণৰ আত্মাটি উৰি "গুণ" গায়,
 কোনে নো ভোমোৰা বোলে ?
 খোপাৰ ফুলটী উৰিয়েই প্ৰিয়াৰ,
 পখিলাৰ নাম পালে ।
 কৃষ্ণপখী বোলে নিকুঞ্জ বনত
 কৃষ্ণ কৃষ্ণ ডাক দিছে ?
 পখী নহয়, জানা ব্ৰজৰ কান্দোন,
 প্ৰতিধ্বনি ৰূপে আছে ।
 মলয়া নহয়, বিবহীসবৰ
 গোটেখোৱা হুনিয়া ।
 প্ৰিয়তমাৰ গাল ওফান্দ পৰিছে ;
 মেয়েহে জানা সন্ধিয়া ।

১৮১৩ শক

কলিকতা ।

প্ৰবন্ধুৱাৰ চিঠি

প্ৰিয়াহে!—

তোমাৰ কঠিন চিত্ত ;
চাওঁতে চাওঁতে তিনি নিশা গল,
চিঠিৰে কৈলা বঞ্চিত ।
ত্ৰয়োদশী ৰাতি চিঠিৰ সময়
উকলি যেতিয়া গ'ল,
বকুল ডালত বেজাবৰ গীত
পাখীটিৰ গোৱা হ'ল ;
গোৰ গোৰ কৰি বিবাদ-ডাৱৰে
ওন্দোলাই নিলে মন ;
এন্ধাৰে এন্ধাৰে শোৱাপাটা পাই
শোকত হলো মগন ।
এষুগ দীঘল হুৰন্ত নিশাটো
লোৱেৰে খেদালোঁ খপি ;
পূবেকণ দেখি শোক-শয্যা এইলোঁ,
আজি চিঠি পাম জপি ।
চতুৰ্দশী ৰাতি চিঠি পোৱা কাল
ওচৰাওচৰি পালে,
আশা বং ভয় আৰু যত ভাব
সোপাই জুয়ুৰি দিলে ।
বুকু ধপ্‌ধপ্‌ মনত অশান্তি,
কি কৰোঁ কলৈ যাওঁ ;

খস্কে খস্কে কুৰি বাৰ আহি
 পদূলি-মূৰলৈ চাওঁ ।
 নিৰাশ ! নিৰাশ ! চিঠি অনা কাল
 শুধাই আহিল, গল !
 অশোক জুপিত অশোকৰ থুপি
 আগৰ দৰেই বল ;
 জুৰ বায়ু জুৰ বলে একেদৰে ;
 জোনাকী একে পোহৰে ;
 আমৰ আগত কুলিৰ বাগিনী
 লৰচৰ ক'তা কৰে ?
 আগৰ দৰেই জিলীয়ে মাতিলে
 দুৰ্কাঁত মুকুতা জলে ;
 আগৰ দৰেই পৰশুমা পখী
 প্ৰেমৰ কথাটি কলে ।
 কিন্তু ওখ আশা— পৰ্বতৰ টিং
 যি আছিল মোৰ ঠাই,
 নিৰাশ-সাগৰে পৰি একেবাৰে
 সমূলি গলো লুকাই !
 সি নিশাব মোৰ সকলো অৱস্থা
 অভেদ্য আকাবে ঢকা,
 স্মৃতি-লেখনীৰ এধা-মছা এটি
 বেথ আছে চকামকা ।
 পূৰ্ণিমাৰ ৰাতি হাঁহি-ভৰা মুখ,
 হাঁহি-ভৰা ভেট পাৰ্হি ;

নৈ বৈ যায় কুল্ কুল্ কুল্
 স্নদ্বত বাজে বাঁহী;
 চকোৰ উন্নত পি পি চম্ভ্ৰামৃত,
 আৰু মতলীয়া কবি;
 'প্ৰিয়ভমাৰ প্ৰেম- চিঠি এই পাম'
 ময়ো মতলীয়া ভাবি।

প্ৰিয়া হে!—

কলে বুকু ফাটি যায়,—
 চাওঁতে চাওঁতে সকলো আশাত
 আকউ পৰিল ছাই!
 পূৰ্ণিমাৰ বাতি আউসী আন্ধাৰে
 প্ৰভেদ আছেনে কিবা?
 জ্বালামুখী গিৰি আৰু মোৰ হৃদি,
 বিভিন্ন বুজাই দিবা।

১৮১৪ শক।

১৮ নং শোভাৰাম বন্দ্যকৰ লেন,
 কলিকতা।

বাঁহী

ত্ৰিভূৱন মাজে যত বস্তু মধুময়,
সিসবৰ সাৰ ভাগ কৰি একেঠাই,
পুৰালি উদৰ তোৰ হে বাঁহী অমিয়া !
প্ৰেমিকে মাগিছে কণা পূৰ্ণ কৰ হিয়া ।

মুখামৃত সুরাগৰ, আদৰ আঙ্গুলি
বুলাই মাগিছোঁ। ভিক্ষা, দে প্ৰাণ খুলি ।
স্বৰ্গৰ অমৃতবাণী পশোক কাণত,
প্ৰকৃতি মুগ্ধ হওক, দেৱ বিমানত ।

মৰ্ত্তৰ সন্তাপ আতৰক এখস্তক ;
দিব্যালোক প্ৰকাশক, আতমা জাগক ;
ধৰা মধুময় হক, ক্ষৰোক অমৃত,
উটি যাওক সি সোঁতত মোৰ কাঠ চিত ।

১৮৩১ শক ।

আঘোণ, হাওড়া ।

চন্দ্র

(গীত)

ঝিঝিট—কারালি ।

হাতে ঢুকি পোৱা আছিল জোনাই সমুদ্ৰ মথা কালত হে,
দেৱাসুৰে দন্দ কৰি থাকোঁতেই, উঠে ওখ আকাশতহে ।

ফটিকাৰ টেকেলি লৈ পলাই গল ;

ভেবা লাগি দেৱ দৈত্য চাই বল ;

ভেতিয়াৰেপৰা বুঢ়াসুলি দেখাই জোনায়ে ফটিকা পিয়ে হে ।

সোনৰস এক পথ পান কৰি,

পুৰ্ণিমাত পকি-জুকি চলি পৰি,

এক পথ শুই গা টঙাই লৈ আকৌ তাত লাগি দিয়ে হে ।

চকোৰ, বিৰহী, ভেট, কৰি, খালি

পূৰ্ণচন্দ্র চাই মাৰিছে টপালি ;

ফুটুকাৰ ফেণ, কেচা-কলা মাথোঁ সিহঁতৰ আছে ভাগ্যত হে ।

সাতাম পুৰুষীয়া আজোককাতকৈ

বুঢ়া চন্দ্রমাৰ টোঁটোৰা মুখকেই

বলিয়াই বিজয় বুলি চন্দ্রাননী প্ৰিয়াৰ মুখেৰে সৈতে হে ।

চন্দ্রকান্ত, চন্দ্রধৰ নাম থৈ,
হোজা বাপে পোক মাতে আদৰ কৈ,
নাছানে সি নাম কাঠ-ফুলা গজা, ভেকুৰা, মামৰে-খোৱা হে।

জ্যোতিৰ্বিদে কয়, চন্দ্রগ্রহ মৰা,
জনপ্ৰাণীহীন গোটেই চন পৰা,
কুপাবৰে কয়, অতি ফটিকাৰ কৰ্মফল ধৰি লোৱা হে।

১৮৩১ শক, আঘোণ।

ঝাৰসোণগোড়া।

কুলি

(গীত)

(বামপ্ৰসাদী স্মৰ)

আয়ে লুকাই পাৰিলে কণী।
কাউৰীৰ বাহত মনে মনে মোৰ আয়ে পাৰিলে কণী ॥
ফুটিল কণী জগিলে। মই ;
কাউৰী মাহী তুলি লয় ;
আপোনাৰ পোৱালি আৰি মুখত দিয়ে টোপকণি ॥
চকু মুদি খাই থাকি,
উৰণীয়া পাই পাৰি,
চেগ বুজি ভুৰংকৰে উৰি গলে। দূৰ বননি ॥

পিছে পিছে খেদে মোৰ,
কাউৰী বুলি ছুৰাচোৰ,
খেদাৰ তাপত প্ৰাণ যায় গাত মোৰ নাই তৰলি ॥

কালিদাস, ভবভূতি,
শ্ৰেণি, কীটচ লবামতি,
জাকে জাকে কবিৰ খেদাত থাকেঁ মই প্ৰমাদ গণি ॥

গোটেই বছৰ ভয়ত টেপা ;
লাগি থাকেঁ খাই চেপা ;
ফলগুণ চ'তত আমৰ ডালত বহি মাৰ্ভোঁ একগমানি ॥

“সৰ্বনাশ কৰিলে কুলি !
বুকুৰ বাঁহে কলে গলি ?”
দায় দিৱে মোৰ গাত ততালিকে বিৰহিণী ॥

১৮৩১ শক, আঘোণ ।

কাৰসোণগোড়া

ধোৱাঁথোৱা

(গীত)

(বাপেশী—আড়াঠেকা)

অনন্ত আকাশ মাজে দে ধোৱাঁ উৰুৱাই ।
গল ভোক, গল শোক, দে ভাগৰ পলুৱাই ॥
নলি-লগা ধোৱাঁথোৱা,
কৰি দৈ ঐ কোৱামোৱা,
টোৰোক ভৈৰব নাদে বিশ্বজগৎ কঁপোৱাই ॥

সম্বৰ্ত্তক বলাহক
মেঘবৃন্দ স্তৱ হক,
বামুণ-ভেকোলাবোৰে যেন আক নোটোটোৰায় ॥

ধূপ ধূনা আঁতৰ হক,
ধোৱাঁথোৱা চাপি ৰক,
মলাধপাতৰ গোন্ধে যাওক বিশ্ব মল্‌মলাই ॥

১৮৩১ শক, আঘোণ ।

ঝাৰসোগোড়া ।

কলা বগা

(গীত)

(ভৈৰবী—ৰাপতাল)

কলাই বগাই মিল নাই,
কোন নজনাই কয় ?
পহুমৰ পাহিৰ বুকুত
ভোমোৰা কিয়বা গুপ্ত ?
জোনৰ কোলাত শহা কিয় বয় ?
কুম্বৰ কোলাত কিয় ৰাধা ?
সৌদামিনী মেঘত বন্ধা ?
হিমালয়ৰ টিঙত কিয় বগা বৰফ পৰি বয় ?

১৮৩১ শক, আধোণ ।

ৰাৰসোগোড়া ।

আমাৰ জন্মভূমি

(গীত)

হেৰা আমাৰ জন্মভূমি !
হেৰা আমাৰ জন্মভূমি !
এনে দেশ কতো নোপোৱা হেৰা তুমি ।
হেৰা আমাৰ জন্মভূমি ।

কত আছে এনে চাউল পানীত দিলে ভাত ?
 কত এনে কুঁজী-থেকেৰা টেঙাই যায় দাঁত ?
 কত পাবা পকা-খৰিচা, কত, ঢেকীয়া শাক ?
 এঠা-দৈ কত এনে নেৰায় ধুলে যাক ।
 হেৰা আমাৰ জন্মভূমি ! ✓

১০ এনে ধানৰ পথাৰ, তামোল পাণৰ বাৰী ?
 ভলুকা মকাল আদি আছে বাঁহৰ ধাৰী ?
 লুইতৰ দৰে বৰ নৈ কত আছে কোৱা ?
 ঘূৰি আহাঁ বসুমতী, তথাপি নোপোৱা ।
 হেৰা আমাৰ জন্মভূমি ! ✓

কত এনে মিৰি-নাচ, কত এনে বিহু ?
 কত পাবা জগা গাইৰ এনেকুৱা ফেছ ?
 হুঁহু পুঁহু হাঁহি-মুখ মুকলি-মুৰীয়া
 লৰা-ছোৱালী কত এনে দেখুৱাই দিয়া ?

এনেখনি দেশ কতো নোপোৱা বিচাৰি,
 নিশ্চয় নিশ্চয় মই কওঁ এটাহ মাৰি ।
 হেৰা আমাৰ জন্মভূমি !

১৮৩১ শক, আঘোণ ।

ঝাৰসোগোড়া ।

ছয় ঋতুৰ ডাক

(গীত)

জহ জাৰ বাৰিষাবে মিলি-জুলি লবা ।
নহলে তোমাৰ নাও বুৰিব জানিবা ॥

বসন্তই কুউবায়, পুহৰি ফুৰুৰ ।
জাৰে সেহায়, কাহ মাৰে কুহৰ কুহৰ ॥
জহৰ তপত মাত বেনে চেঙা পানী ।
বাৰিষাই ঘৰ্ঘবায়, বিং মাৰে টানি ॥
জহ, জাৰ, বাৰিষাবে——ইত্যাদি ।

পানী-লগা হেমন্তই হাঁচিওঁ মাতে ।
আজ্জোৰত চুৰিয়াৰ খোচোনাটো ফাটে ॥
চন্দ্ৰাৱলী শৰতৰ নুপুৰৰ ধ্বনি
মন কাণ পাতি দিলে ভালকৈয়ে শুনি ॥
জহ, জাৰ, বাৰিষাবে——ইত্যাদি ।

১৮৩১ শক, আশ্বোণ ।

ঝাৰসোণোড়া ।

বৃন্দা চন্দ্রাবলী সংবাদ

চন্দ্রা—Now look here Brinda বাই, go tell him, go ;—

মই বাধা নহওঁ, বাঁহী বাই নচুয়াব মোক so !

Let him go to Radha's Bower, here no চালাকি ।

ইমান পাতল নহয় চন্দ্রা, ভালৰ জীয়াৰী নহয় কি ?

বৃন্দা—হব পাৰা ভালৰ জীয়াৰী, হব পাৰা গধুৰ ।

But why abuse our Radha ? what is her কচুৰ ?

হাক দিলেও, কলাই বাঁহী বজাবলৈ নেৰে ।

Awful naughty that boy বাধাক বলিয়া কৰে !

চন্দ্রা—Steal the flute, pay him back in his own coin ;—

ফুটা কেইটাত মাটি স্ফুমাই মাৰি দিয়াঁ তাৰ জইন ।

That's the way to put an end to that nuisance.

যোৱা বৃন্দা, যোৱা লক্ষ্মী, pray, have no ronsence.

১৮৩১ শক ।

পুহ, হাওড়া ।

বাঁহী

কোনে নো বজাইছে বাঁহী সন্ধিয়া বেলিকা ?
কোনে নো সুবেৰে মাতে “বাঁধিকা” “বাঁধিকা” ?
গধূলি বতাহ ধীৰে বিব বিব বয় ।
কোনে “বাঁধা” বুলি মাতে হই তনয় ?

নোৱাৰেঁ ঘৰত বব টানে বাঁহী মোক ।
লাজ ভয় সকলোতে নেওচা পৰোক ।
কেনি যাম বাট সখী দেখুৱাই দিয়া ।
উগল-থুগল মন থিৰ নাই হিয়া ।

মুখখানি চাই আহোঁ,
মালাধাৰি পিন্ধাই আহোঁ,
হাঁহিৰে মাধুৰী পি আনন্দত ভাহোঁ ।

১৮৩১ শক !

নাথ, হাওড়া ।

ডাকৰ টোপোলা

(গীত)

(আসাউতববৌ—ঠুংৰি)

কই যোৱী ডাকোৱাল, খোজ কিয় কোৱাল ?
জুক জুক কিনো বাজে ?
তোমাৰ সি টোপোলাত চিঠি নামে অসংখ্যাত
কিনো অদভুত বস্তু বাজে ?
বিদেশত আছে পতি, ঘৰত বহিছে সতী,
মৰম বাতৰি কিবা যায় ?
বিবহত পোৰা নাৰী মাৰ্গ প্ৰেম-শাস্তি বাৰি
প্ৰণয়ক প্ৰণয় জনায় ?
পিতৃৰ সনেহ বাৰ্তা, মাতৃৰ ভাবনা চিন্তা,
বন্ধুৰ সাদৰ সম্ভাষণ,
হতাশৰ আশা-বল, আতুৰৰ চকু-জল,
শোকাক্তৰ মধুৰ সাত্বন,
প্ৰভুৰ আদেশ বাণী, ভৃত্যৰ প্ৰাৰ্থনাখিনি,
ৰজাৰ অহুজা আজাৰাশি ;
মন-সাগৰৰ নানা গতি, চিন্তা, বিবেচনা,
চিঠিকপে কি টোপোলাবাসী ?
নহয় টোপোলা সেয়া সংসাৰৰ সৰু কায় ;
পৃথিবীৰ ক্ষুদ্ৰ ভাঙ্গৰণ ।
কোৱী ডাকোৱাল কাই, হয় নে নহয় যায়
টোপোলাকপেৰে নিৰঞ্জন ?

[১৮৩১ শক । মাঘ, হাওড়া !]

নত্য কোৱাঁ

(গীত)

(হৈৰাজী সুৰ)

সত্যে কোৱাঁ প্ৰাণনাথ, কোন তোমাৰ আপোন ?

সত্যে কোৱাঁ প্ৰাণধন, বুকুৰ বান্ধ কোন ?

নিৰাশা মৰম স্মৃথ,

আশা ছুথৰ বাহ ॥

আচল কথা ভূ পালে

নেযাওঁ শোকত জাহ ॥

হেৰা সোণমণি মোৰ !

নেযাওঁ শোকত জাহ ॥

১৮৩১ শক ।

মাঘ, হাওড়া ।

শ্ৰীমতী সত্যেন্দ্ৰ কামৰূপী মহাশয়
শ্ৰীমতী সত্যেন্দ্ৰ কামৰূপী মহাশয়
শ্ৰীমতী সত্যেন্দ্ৰ কামৰূপী মহাশয়

তৰা

১৮ অনন্ত আকাশে বহি কোন তোমালোক ?

কি কাৰণে ধ্যানমগ্ন, কিব ছুথ শোক ?

কি কামে নিবিষ্ট চিত্ত, কিবা ভাবে জেৰ ?

সামান্ত মাহুহ মই নাই পোৱা ওৰ ।

পাপ তাপ হুখ ক্লেশ দেখি পৃথিবীৰ,
 হৃদয় ব্যথিত জানো, পৰে আখি নীৰ । ১১৮২
 শঠতা বিদেব হিংসা-বিবে জৰ্জৰিত
 আমাৰ অন্তৰ দেখি বিদৰিছে চিত ?
 টিপ্ টিপ্ চকু-লো নিয়ৰ কণা
 পেলোৱা শোকত কিবা ? একো নাই জনা ।
 অথবা আকাশী ফুল স্বৰ্গ-উপবনে
 ফুলি আছা হুস্তকাই সদানন্দ মনে,
 সুবিমল স্তম্ভ জ্যোৎস্না সৌৰভ বিলাই,
 স্বৰগত প্ৰেম-হাঁহি, শোক তাপ নাই ।
 নতুবা অপূৰ্ণ মণি মুকুতা উজ্জল,
 বিশ্বপতি বিশ্ব গৃহে কৰে জলমল ?
 অথবা অমৃত কোটী চকু বিধাতাৰ
 চতুৰ্দ্দিশ অধঃ উৰ্দ্ধ ব্যাপ্ত চৰাচৰ ;
 পাপ পুণ্য স্ক্ৰুতি দ্ৰুতি নিবস্তৰ
 দেখি বিধানিছে বঁটা, দণ্ড ঘোৰতৰ ।
 নাজানো একোকে মই নিঃকিন মানৱ ।
 জ্ঞান দিয়া অধমক দেৱ আদিদেৱ !

১৮৩১ শক ।

ফাগুন, হাওড়া ।

কবিতা

শোকৰ সঙ্গীত সিটি, বিষাদৰ স্তব,
আতুৰৰ ছমুনিয়া, লোতক চকুৰ,
বেজাৰৰ কলা বেথ, তৃষ্ণা ভূবিতৰ,
বিধৱাৰ বুকু ফটা যাতনা কাতৰ ।
ছয়ানয়া স্তব্ব সি খন্তেকীয়া হাঁহি ।
সুৰভি বিলাই যোৱা গোলাপৰ পাহি ।
বিহুলীৰ চকামকা নিমিষ পোহৰ ।
ছোনৰ কোমল কান্তি, পানীৰ লহৰ ।
বীণাৰ আতমা সিটি উৰি “শুণ” গায় ।
বাঁহীৰ জীৱন সি যে ডালত “কুউৱায়” ।
বম্বীৰ কমনীয় মাধুৰী মধুৰ ।
আধা-ফুটা আধা মাত্ৰ সৰগ শিশুৰ ।
লাজেৰে তিওৱা মুখ স্তম্ভীৰূপহী ।
নিয়ৰত গা ধোৱা সেউতী সি বাঁহী ।
অন্যাত্ত কেতেকীৰ সাণোৱালি বেণু ।
বুন্দাবন মতলীয়া কলীয়াৰ বেণু ।
প্ৰকৃতিৰ কামনাৰ সৌন্দৰ্য্য বঞ্জিত ।
কবিতা কল্পনাময়ী কবিৰ বাঞ্জিত ।

১৮৩২ শক ।

বহাগ, হাওড়া ।

বাঁহী

(গীত)

(ভৈৰবী—মধ্যমান)

শুনিলে সেইটোৰ মাত মূৰ আচল্লাই কৰে ।
আজিও সেই স্মৰত মোৰ ধৰ-যুগুতি হৰে ।
ফুটা দিয়া বাঁহৰ চুঙা,
কৰৌ মাথো উপলুঙা,
তথাপি আমনি কৰি সেইডালে মাৰে ॥
ধপাত ভৰাব পাৰি ;
পিঠা পুৰি খাব পাৰি ;
কুকুৰ-মৰা মাৰি সেইডাল ঠিক হব পাৰে ॥
গা বেয়া, মন বেয়া
কৰে, তাত কিহব মায়া ?
নাজানো কিয়বা লোকে তাত ফুৰাই মৰে ॥
কুম্ভই কৈলে আবিষ্কাৰ,
গোপীক দিলে সমাচাৰ,
(দেখোন) “টেলিফোনে” সেই কাম সহজতে কৰে ॥

১৮৩২ শক ।

বহাগ, হাওৰা ।

—————

চন্দা, বাধাৰ দন্দ

(গীত)

(বেহাগ—খেমটা)

তাই কিয় গালি পাৰি যায় ?
নোৰ পদূলিত চন্দাই কিয় মুখ বজায় ?
দন্দুৰী নহওঁ বাধা,
পাই নোক গোটেই “চিধা”,
যি আহে মুখত কে কিয় ফক্ষকায় ?
পাৰে নিয়ক কৃষ্ণক মাতি,
বাধাৰ গাত কিহৰ ঘাট ?
খোচোনাত কাছক বাধাই লুকাই থোৱা নাই
যাৰ বস্ত্ৰ তৰ ঘৰে ;
তাইৰ কিয় চকু পোৰে ?
সেইজনীৰ মুখত জানা লাজ-কাজ নাই !
কিয় গালি পাৰি যায় ?

১৮৩২ শক ।

জ্যেষ্ঠ, হাওড়া ।

মোৰ দেশ

(গীত)

(ইংৰাজী স্তব)

অ মোৰ আপোনাৰ দেশ !
অ মোৰ চিকুণি দেশ !
এনেখন শুকলা,
এনেখন সূফলা,
এনেখন মৰমৰ দেশ ॥

অ মোৰ স্মৰীয়া মাত !
অসমৰ স্মৰদি মাত !
পৃথিৱীৰ কতো
বিচাৰি জনমটো
নোপোৱা কৰিলেওঁ পাত ॥

অ মোৰ ওপজা ঠাই !
অ মোৰ অসমী আই !
চাই লওঁ তোমাৰ
মুখখনি এবাৰ,
হেপাহ মোৰ পলোৱা নাই ।

অ মোৰ আপোনাৰ দেশ ।
অ মোৰ স্মকীয়া দেশ !

বা তা তা, বা তা তা,
তা তা তা, বা তা তা,
অ মোৰ মৰমৰ দেশ !

১৮৩২ শক ।

জেঠ, হাওড়া ।

সখী কোনে নো বজায় ?

(গীত)

(বেহাগ—আড়াখেমটা)

সখী কোনে নো বজায় ?

সন্ধিয়াৰ বায়ুত শুনা

সেই সুৰ উটি যায় ।

সখী কোনে নো বজায় ?

যমুনাৰ কুলু গান

আকুল কৰিছে প্ৰাণ ।

নৃপুৰৰ কণ্ঠস্থ

শুনা তাতে মিলি যায় ॥

ভোমোৰাৰ গৌজৰ জানো

বাহীৰ মাজে ওলাইছে ।

কুলিৰ পঞ্চম কু—উ

তাতে কিবা মিলিছে ।

বন-মালাৰ গোক্ৰ মধু ;
 আকাশত হাঁহে বিধু ;
 আদৰি বন্ধুক আনা,
 মিছাতে সময় যায় ॥
 কোনে নো বজায় ? *

[১৮৩২ শক । আঘোণ, হাওড়া ।]

মাতৃশ্রাদ্ধ

বিশাল শ্ৰুতি স্নেহ তিল তিল কৰি
 গোটাই বচিলে মাতৃ জনমদায়িনী ।
 কঙ্কণ বসত আৰ্দ্ৰ হৃদয় তোমাৰ,
 মুৰ্ছিমতী সহিষ্ণুতা । জনম তোমাৰ
 অনন্ত কন্দলি বংশে আসাম-গোঁৰৰ ।
 কিহেৰে তৰ্পিম মাতঃ আজি শ্রাদ্ধ দিনে,
 নিঃকিন সন্তান মই ? চকুৰ লোৱেৰে
 ধূলাওঁ চৰণ আই আশীৰ্ব্বাদ দিয়াঁ । †

২২।১০।১০, শনিবাৰ ।

১৮৩২ শক, আঘোণ, হাওড়া ।

---

* পুৰণীয় শ্ৰীযুত ববীন্দ্ৰনাথ ঠাকুৰৰ “ওলো কে বাজায়” গানৰ
 আই ভাৰ আৰু স্মৰ লৈ ৰচিত ।

† জননীৰ মৃত্যুৰ এঘাৰ দিনৰ দিনা হোৱা শ্রাদ্ধৰ দিনা ৰচিত ।

অৱশেষ

শ্লিলা মালতী, ফুলি সৰি পৰি গল ।
বিলোৱা সৌৰভ মাত্ৰ জগতত বল ॥
ভাগি গল বীণখনি, ছিগি গল তাঁৰ !
বই গল অৱশেষ অমিয়া জোকাৰ ॥
পঞ্চত লীন হল তৰুণী স্নানবী ।
মধুৰ হাঁহিট মাথো থাকি গল পৰি ॥
মাৰ গল দ্বিতীয়াৰ জোনৰ জীৱন !
থাকি গল মধুৰতা কিৰিণ কিৰণ ॥
সন্ধিয়াৰ ধীৰ বায়ু ধাৰে গল বলি !
মুঠল হিল্লোল বল হৃদয় আকুলি ॥
আকাঙ্ক্ষাৰ অধীৰতা, উদ্বেগ হিয়াৰ,
বাসনাৰ অতৃপ্ততা, আশাৰ নিকাৰ,
লাহে লাহে আতৰিল, ব'ল প্ৰতিধ্বনি ।
সুৰাগ সমল গল, থকিল বিননি,
ধন গল, জন গল, গল কায়ক্ৰেশ ।
সুখ্যাতি অখ্যাতি বল, আত্মা অৱশেষ ॥

১৮৩২ শক ।

চ'ত, হাওড়া ।

চালনী আৰু বেজী

চালনীয়ে বোলে বেজী ভাই তুমি কিয় ফুটা ?

নহয় নে বাক হাঁহি উঠা ?

হাঁহি হাঁহি আহি হুঠা ।

নহয় নে বাক হাঁহি উঠা ॥

তিনি-কুৰীয়াই আনে বিয়াই বাৰ-বছৰীয়া ;

পকা দাঢ়ি-চুলি কাঢ়ি কৰে নাইকিয়া ;

সেলেঙি লগাই ডেকালি কৰে ওঠ ৰঙা কৰি ;

নাতিনী-জুৰীয়া ঘৈণীক মাতে বুলি প্ৰাণেশ্বৰী ।

নহয় নে বাক হাঁহি উঠা ?

গোফ-চুটিয়া ডেকা লৰাই প্ৰেম-কবিতা লেখি,

ভব্য-গৰ্ভ্য কবি হলো ভাবি থকা দেখি,

কাৰ নো বাক হাঁহি হুঠে, কাৰ নো হুঠে খং,

“পদ্যপাঠ” পঢ়োতাৰ দেখি এনে চং ?

নহয় নে বাক হাঁহি উঠা ?

ইস্তাহানত ফেল মাৰি মাথা-মুণ্ড লেখি,

ফুটিক হৈ বৰক গালি ছপাই উলিয়া দেখি,

কাৰ নো হুঠে মূৰৰ বিষ, কাৰ নো নাহে হাঁহি,

খজুৱতি তোলা এনে দেখি বালিচাহী ?

নহয় নে বাক হাঁহি উঠা ?

মোৰ নামটো ভোটা-তৰা, মোৰ যহটো বোঁ ;
 মোৰ গুণৰ কীৰ্ত্তন কৰ, শুনিছ নে ঠ !
 নহলে দিম গালি পাৰি, পিছত মাৰিম খোচ ।
 উত্ততি ধৰিলে যদিও ভয়ত খাম কোচমোচ ॥
 নহয় নে বাক হাঁহি উঠা ?

আগৰ তৰপ ডাঙৰীয়াক ভেমৰ বাবে হাঁহো ;
 কিন্তু মই ডাঙৰ হৈ তাৰো ওপৰত বহোঁ ।
 এফ-এ ফেল, “বিয়ে পাছ” বিদ্যাৰ টোঁপোলা ।
 নৈতিক বলত বাঁহৰ চুঙা গোটেই ফোপোলা ॥
 নহয় নে বাক হাঁহি উঠা ?

এচিকটা ক্ষমতাতে ঢোল-ওফন্দা দিওঁ ;
 “দেউতা ঈশ্বৰ” ছবুলিলে হওঁ উতলা ঘিউ ;
 আগৰ বৰৰ ছখীয়া পালে পোটক তোলো মই ;
 অসমীয়া নতুন হাকিম মোকে বুলি কয় ॥
 নহয় নে বাক হাঁহি উঠা ?

দেশোদ্ধাৰৰ এক নম্বৰ, পেট্ৰিয়ট পকা ;
 ভাষা-নাৱৰ গুৰি-বঠা গদ্য পদ্যত চোকা ।
 কলিকতাত বিফৰ্দ্দৰ, আসানত বেঁকা ;
 গা মূধুই চাহ নাখাওঁ, নাখাওঁ বৈনাইৰ হোকা ॥
 নহয় নে বাক হাঁহি উঠা ?

সাজ লাগিলে শুকান ওঠ ফটকাৰে তিতে,
 পুৰা হলে সন্ধ্যা পূজাৰ ভোটভোটনি নিতে ;
 বাজহৰা, পূজাত ওজা, ঘৈণীৰ ওপৰত বজা ;
 হিংসাত সিজা মনটো যেন তেলত বেঙেনা ভজা ॥
 নহয় নে বাক হাঁহি উঠা ?
 হাঁহি হাঁহি আঁহি ছঠা,
 নহয় নে বাক হাঁহি উঠা ?

১৮৩১ শক ।

চ'ত, হাওড়া ।

বিহু

(গীত)

(স্বৰ্ঘ—“দেউতাৰ পদূলিত, গোন্ধাইছে মধুৰী, কেতেকী
 মলেমলায়, ঐ গোবিন্দাই বাম ।)
 টকা, পেঁপা, ঢোল   গীতৰ উঠে বোল,
 নাচে ডাঙৰীয়া বিহু । (ঐ বিহুৱা কাই !)
 নতুনে বছৰটিক,   নতুনে কন্যাটিক
 আদৰে যেনেকৈ শাহ ॥ (ঐ বিহুৱা কাই !)
 কুঁহি পাত মেলি   গছে আদৰিলে,
 আমৰ মল, কুলিৰে মিলি । (ঐ বিহুৱা কাই ।)

দূষণিতে থকা পুতেকক সুরঁবি
 মাকে কৰিলে শোক ॥
 গধূলি গৰু গাই ঘৰ চাপি আহিলে,
 কোবে খাই মাথিয়তীৰে ।
 বোৱাৰী, জীয়ৰী, লৰাৰ ইঁহিৰে
 ভৰিল ঘৰ থিকিন্গাৰে ।
 টক্ টক্ টক্ টকাই, পোঁ পোঁ পোঁ পেঁপাই,
 ধুম ধুম ধুম চোলেৰে মিলে ।
 থম্ থম্ থম্ তালেবে, চট্ চট্ চট্ হাতেৰে,
 “বিহু খা, বিহু খা” বোলে ॥ (ঐ বিহুৱা কাই!)

১৮৩৩ শক ।

বহাগ, হাঁওড়া ।

বাধা আৰু সখীসকল

(গীত)

(অসমীয়া নামৰ সুৰ)

বৃন্দা—“বৃন্দাবনতে কোনে বাঁহী বায়, এ হে,
আমি শুনি গলে ধ্বনি হে,
নাকে বাঁহী বায়, আঙ্গুলি বুলাই, এ হে,
বাধা বাধা বোলে বাণী হে ।”

বিশাখা—বৃন্দাবনতে, কদমৰ তলতে, এ হে,
যমুনাৰ পাৰতে হয় নি, হে ?
গধূলি পৰতে, মলয়া বওঁজে, এ হে,
বাধাই আনোতে পানী হে,
ময়ো শুনিছিলো, কোন ছবুজিলো, এ হে,
লুকাই কোনে কৰে হে ।
ধৰিব পাৰিলে, বান্ধিম এই বিহাবে, এ হে,
দিম বাধিকাৰ কৰে হে, ॥

ললিতা—কালিন্দী তীৰতে, বনৰে মাজতে, এ হে,
হুপুৰে ধৰিছে তাল, এ হে ।
সুৰীয়া, বজায়, মন উচটাই এ হে,
বাধাৰ ওলাল কৰ কাল, এ হে ।

ময়ো নিতো শুনো, দিনো মনে গুণো, এ হে,
 কেনেকৈ পেলাম তাক ফান্দত, হে,
 দীঘলকৈ ৰাখিছোঁ, সেইহে এই চুলিটাৰ, এ হে
 ককালত মেৰাম তাৰ পাকত, হে ।
 টানি আনি চোৰ, দিয়াম শাস্তি যোৰ, এ হে,
 আমাৰ ৰাধাৰাগীক দিয়ে হে ।
 নৃপুৰ গুৰি কৰি, বাঁহী নিমে কাঢ়ি, এ হে,
 যদি হুঁও গুৱালৰ জীয়ে হে ॥
 (ৰাধাৰ প্ৰবেশ)

ৰাধা— শুনিছোঁ সখীহঁত, শুনিছোঁ বাইহঁত, এ হে,
 নকৰা নিদাৰুণ কথা হে ।
 মেলাগে ধৰিব, নেলাগে বান্ধিব, এ হে,
 মোৰ জীৱই পাব ৰে ব্যথা হে ॥
 বৃন্দাবনতে, কদমৰ তলতে, এ হে,
 যিজনে বজাইছে বাঁহী হে ।
 দেহ-লাও তেওঁ মোৰ, তেওঁ মোৰ মন-চোৰ, এ হে,
 কাবোঁকৈ মাতি আনাহি, হে ॥

১৮৩৩ শক ।

বহাগ, ছাওড়া ।

— — — — —

প্ৰেম

ব্ৰহ্মাণ্ডৰ সৰ্ব বিটো পৰিছে নিজৰি ;
গিৰি বন গছ লতা সচেতন কৰি ;
অমৃত হাঁহিৰ ং ফুলত ফুলায় ;
যি শক্তি প্ৰভাৱত মন্দাকিনী যায় ;
অণু পৰমাণু মিলে আকৰ্ষি অন্তৰ ;
পৃথক আতমা মিলি হয় একেশ্বৰ ;
ব্যৱধান ক্ষয় হয়, ওচৰে আঁতৰ ;
অব্যক্ত বেকত হয় ; গুচে আয় পৰ ;
সৰ্ব্বাঙ্গে সৰ্ব্বাঙ্গ লয় ; জ্বাৰনে জীৱন ;
আনন্দে আনন্দ, মহানন্দৰ স্ৰজন ;
সংজ্ঞাৰ অতীত শক্তি, বিশ্বব্যাপী কাৰ ;
ক্ষণিক সন্ভোগে যাৰ দেৱত্ব মিলায় ;
মক বুৰে, শিল পমে, বিন্দুৰ পৰশে ;
প্ৰেম আখ্যা মহাশক্তি জগৎ প্ৰকাশে ।

১৮৩৩ শক ।

জ্যেষ্ঠ, হাওড়া ।

শান্তি

অতৃপ্তিত অশান্তিৰ ঘৰ ;
অশান্তিয়ে অসুখ বিলায় ।
অসুখত বিচাটৰ ৰাশি ;
জীৱনৰ সোঁত বৈ যায় ॥
সংসাৰত তৃপ্তিৰ আশা,
মৃগতৃষ্ণা মৰীচিকা প্ৰায়,
বিচাৰি বিশ্রান্ত ; কতো নাই ;
শান্তিধাম মাত্ৰ শান্তিৰ ঠাই ॥
ইৰ্ষা ঘেৰ মেঘৰ ওন্দোলে
মনাকাশ একাৰি পেলালে ।
মোহ-তম বিষম অজ্ঞানে
তত্ত্বজ্ঞান-স্বৰূপ ঢাকিলে ।
ক্ষন্তেকীয়া মেঘৰ আন্ধাৰ ; ১৭১৪
যুগমীয়া তত্ত্বজ্ঞান-ৰবি । “
যুগমীয়া এৰি ক্ষন্তেকীয়া !
মণি এৰি কাঁচ কি কৰিব ?

১৮৩৩ শক ।

শাওণ, হাগড়া ।

দেৱযানী

(স্থান—শুক্ৰৰ আশ্ৰম)

(দেৱযানীয়ে পূজাৰ নিমিত্তে ফুল জলৰ আয়োজন কৰিছে)

কচ—নমস্কাৰ দেৱযানী !

দেৱযানী—নমস্কাৰ কচ !

কচ— আহিলো তোমাক আজি লবলৈ বিদায় ।

অতি মন দুখে আকুল কৰিছে প্ৰাণ ।

লাগিছিল নিজ ঘৰ যেন এই ঘৰ ;

পিতৃ বৃহস্পতি যেন শুক্ৰদেৱ মোৰ ;

শুক্ৰ-কন্যা যেন মোৰ আপোন ভগিনী ।

চেনেহ-দোলেৰে বান্ধি বাধি বৈলা মোক ।

ইজন্মত শুজিব নোৱাৰোঁ এই ধাৰ ।

তোমাৰ মনত মাত্ৰ সততে জাগ্ৰত

মঙ্গল কামনা মোৰ । হেৰ! স্নবদনি !

বাৰে বাৰে ব্যৰ্থ কৰি দানৱৰ চেষ্টা

বাখিলা জীৱন মোৰ । পালো প্ৰাণ মই

ৰূপাত তোমাৰ । এৰি ইহেন আশ্ৰম,

ত্যজি আশ্ৰম-ঈশ্বৰী এনে, যাওঁ কোন সতে ?

ইঠাইৰ প্ৰতিগাছি তুণে বান্ধিছে হৃদয়

মোৰ । প্ৰতি কুশাস্থৰে স্নেহ বিজড়িত

দেখোঁ, সদ্য অঙ্কুৰিত । চিৰানন্দ বায়ুৰে

বিলায় । পুষ্পিত বিবিধ লতাবোৰে

মূৰ্ত্তি ধৰি কৰে সাম গান । যজ্ঞ ধুম
 সবগ সোপান । কৰুণা সৌন্দৰ্য্যে ধৰি
 পোৱালি হৰিণাক্ষপ জুৰাই পৰাণ ।
 কিস্ত, কিস্ত, কৰ্ত্তব্যৰ কঠোৰ শাসন
 এৰোৱা দুৰুৰ । এৰি জনক জননী
 আঠোঁ বহুকাল ; জ্ঞাতি বন্ধু শোকত
 আকুল ; আশা পালি আছে,—অধ্যয়ন
 কৰি সমাপন কচ উভতিব ঘৰ ।
 কৰ্ত্তব্যৰ অধীন সন্তানে সম্পাদি
 কৰ্ত্তব্য, আজি যাব খোজে সেইদেখি
 ঘৰ । আশীৰ্ব্বাদি গুৰুদেৱে কৰি বিছা
 দান, শিষ্যক মেলানি দিলে । তোমাৰ
 কাষত লভিলে মেলানি স্কলোচনি,
 যাব পাৰে আজি কচ ত্ৰিদেশ আলয় ।

দেৱযানী—আছে এটি নিবেদন মোৰ, তোমাৰ
 কাষত,—অঙ্গিৰাৰ পোত্ৰ তুমি,
 ফুল শীল বিছাৰে মণ্ডিত ; সম দম
 তপস্বাৰে অলঙ্কত ৰপু । মহৰ্ষি
 অঙ্গিৰা, মোৰ পিতৃৰ পুঞ্জিত । জনক
 তোমাৰ বৃহস্পতি পুঞ্জিত সিমতে
 মোৰ । কৃতবিঘ্ন লভি বিছা তুমি ; পুত
 ব্ৰহ্মজ্ঞানে কলেবৰ । আছে মোৰ অতি
 ক্ষুদ্ৰ এটি নিবেদন, শুনা সৌম্য শুনা

সার্বধানে ;—যি দিনা আহিলা তুমি আশ্রমে
 আমাৰ, স্বচ্ছ মন শুভ্র কাঙ্ক্ষি তাপস
 নন্দন, মোৰো মন হল অনুরূপ !
 মগিৰ সংযোগে কাঁচে ধৰে মণিকপ ।
 অলক্ষিতে আচম্বিতে আন্দোলিল মন
 অল্পুবাগ অকস্মাৎ হল অল্পুৰিত ।
 সেই দিন ধৰি, প্ৰতি পল অল্পুপলে
 বঢ়াই শক্তি তাৰ কবিলে বিশাল ।
 হৃদাকাশ জুৰি বনঃপতি প্ৰসাৰিছে
 প্ৰণয়-পল্লব মোৰ । হে সোভন ! সৌম্য !
 গলে তুমি ফল ফুল আহৰণ মনে,
 পূজাৰ কাৰণে মোৰ, প্ৰতি-আগমন
 মই থাকোঁ বাটচাই । গোধন চৰাই
 তুমি আহোঁতে পলম হলে, দেখোঁ দিনতে
 একাৰ ; ভাবোঁ, কিবা আশাস্তৰ মিলিল
 কচৰ । বাৰে বাৰে ছৰস্ত অল্পুৰে
 নাশিলে তোমাক ; এৰি বমণীমূলত
 লাজ, সলোতক নেত্ৰে ধৰি পিতৃৰ
 চৰণ, মাগি পাওঁ পুত্ৰ, হেৰুয়া-বতন
 মোৰ অঞ্চলৰ নিধি, হে তাপস-মগি
 যজ্ঞ সমাপন অৰ্থে আহৰা সমিধ
 কাঠ ; বিকৃত কৰ্ত্তকে দেহ দেখি, মলি
 অশ্ৰুজল সেবি কৰে । নিৰুজ্ঞ তোমাক

কুশাক্ষুৰে বিক্ৰিলে চৰণ, পানীৰে
 পথালি পাৰ, প্ৰদানি প্ৰলেপ, ক্ষত
 কৰে। নিৰাময়; তেহে স্নহ হয় মোৰ
 মন। কি সকাম, সেই কথা এতিয়া
 বখানি? জানা সকলোকে তুমি। আজি
 বাক্ৰি ৰাখিছিল মুখ, সি কাৰণে আছিলোঁ
 নিমাত। কিন্তু দেখোঁ হয় সৰ্বনাশ।
 হেৰায় বুকুৰ বিত, সাঁচতীয়া ধন!
 সিকাৰণে, প্ৰিয়তম! প্ৰাণপ্ৰিয়! আজি
 পৰিত্যাগি সংকোচ সংযম, প্ৰাৰ্থিছোঁ
 তোমাক,—কবি মন্ত্ৰ উচ্চাৰণ বেদৰ
 বিধানে কৰা মোক পৰিণয়, জাপস-
 বতন!

কচ।— নাপায় এলুৱা কথা কব মোক শুভে!
 গুৰু গুৰুচাৰ্য্য মান্ত পূজনীয় মোৰ;
 গুৰু-কন্তা পূজনীয়া মোৰ সেইদৰে।
 ভগৱান ভাগৱত প্ৰাণাধিকা কন্তা
 তুমি, গুৰুপত্নী ভগিনী সদৃশ মোৰ।
 নহয় যুগুত কথা ইহেন প্ৰস্তাৱ।
 দিয়াঁ ভদ্রে। হৰ্ষমনে বিদায় আতৃক,
 যাওঁ নিজ ঘৰ; শোকাতুৰ জনক জননী।
 দেখিলোঁ সপোন,—শোকাকুল পুত্ৰৰ
 বিষহে, হুথুনী জননী মোৰ!

দেৱযানী-- শুনা কচ! শুনা তপোধন! ভাতৃ-স্থান
 নহয় তোমাৰ। সন্তান নোহোৱা তুমি
 জনকৰ মোৰ। পিতৃৰ গুৰুৰ পোত্ৰ
 তুমি; সি হেতু মাথোন পুঙ্জনীয় তুমি
 মোৰ। কৰিছিল প্ৰথমতে তোমাক
 বিবাৰ অস্থৰে বিনাশ, পিতৃৰ কাষত
 সকল্গে মাগি ভিক্ষা জীয়ালে। তোমাক।
 সেই দিন ধৰি অল্পবক্তা দেৱযানী
 তোমাৰেহে কচ! নৃত্য গীতে কৰি
 বিনোদন, সেবি মই অনেক প্ৰকাৰে,
 সাধিলো তোমাৰ প্ৰীতি; তোমাৰ দিয়ান
 বিনে কচ, নাই মোৰ আন একো কাম।
 ধৰ্ম্মজ্ঞানী তুমি কচ, জানা সকলোকে।
 এনে অল্পবক্তা মোক, জুৱায় নে হে
 কৰা পৰিহাৰ? নিকৰুণ বচনে তোমাৰ,
 দিছে দুখ নৃত্যতো অধিক। অতএব
 হেৰা কচ, হেৰা প্ৰাণপ্ৰিয়, দেৱযানী
 অজ্ঞগীক নেঠেলিবা পাৰে! দাসী হৈ
 সেবিম চৰণ, আচৰি একত্ৰে ধৰ্ম্ম,
 লম পদ সহধৰ্ম্মিণীৰ; সুখ দুখ
 স্কন্ধতি দুষ্কতি যি তোমাৰ মিলিব
 ভাগ্যত, ভাগ লৈ তাৰ, নিজক মানিম
 ধন্ত, স্মৰাগিনী হম; তপস্তাত হৈ

তপস্বিনী, কবিম সহায় ; ব্রহ্মৰ
 পূজাত, মিলাই ভক্তি প্রেম তোমাবে
 সহঁতে, বিলোপি পৃথক সত্তা, সাধিম
 ঈশ্বৰ প্রীতি ; ক্ষুদ্র নদী ব্রহ্মপুত্র
 নদে, কবি আত্মবিলোপন, বৈ যায়
 শীতলি সংসাৰ । সি কাৰণে হেৰা প্রিয়,
 হেৰ স্মশোভন, নিৰপবাধিনী মোক
 কবি পৰিহাৰ, নাযাবা নাযাবা কদা !
 বধে ছুব নিশ্চয় জানিবা !

কচ ।— অনিয়োজ্য বিষয়ত নকৰা নিয়োগ
 মোক হে শুভব্রতে ! শুকতো অধিক
 তুমি শুকতৰা মোৰ । নকৰিবা কোপ ।
 স্প্রসন্ন মনে, মেলানি প্রদান কৰা ।
 আছিলো অনেক কাল স্মুখত ইথানে ।
 অমুমতি দিয়া যাওঁ ত্ৰিদশ আলয়ে ।
 দেবি ! আশীৰ্ব্বাদ দিয়া, বাটত বিধিনি
 যেন নগৰশে মোক । কথা প্রসঙ্গত
 স্মুৰ্ৰিবা দুখীয়া কচক, কৰোঁ আশা ।
 শুক মোৰ জনক তোমৰ, কৰিবা
 শুজ্ৰা ; সারথানে পৰিচার্যা কৰি
 সাধিবা পিতৃৰ তুষ্টি ; ত্ৰুটী নকৰিবা ;
 বৃদ্ধ তেওঁ । যি পবিত্ৰ ঔষত জনম
 তোমাৰ, আছিলো সেই উদৰত মই ।

ধৰ্ম্মভেঃ সি হেতু, সমকৃত দেৱযানী
কচৰ ভগিনী। সেইবাবে স্মনয়নী,
অশোভন তেনে কথা নানিবা মুখত।

দেৱযানী— শুনা কচ! শুনা মোৰ স্বৰূপ বচন;—
প্ৰাত্যাখ্যান কৰি তুমি প্ৰাৰ্থক জনক,
নকৰিলা ভাল। আশা ছেদ কৰি মোৰ
শালিলা অন্তৰ। বহুকাল পোহা মোৰ
প্ৰণয় পখীটি মাৰিলা মুচৰি ডিঙি।
ঢালিলা তপত তেল ক্ষত স্থানোপৰি।
হাঁহি-মুখ অশোকৰ খুপিটক ছিঙি,
নিমৰমে গচকি পেলালা। নিৰমল
ঠুহুকা হৃদয়, এচাৰি শিলত ভাঙি,
লভিলা সন্তোষ। বৈদূৰ্য্য বিক্রম তুল্য
নাৰীৰ প্ৰণয়, অযতনি অৱহেলি
ঠেলিলা চৰণে। আৰু কোন বমণীৰ?
শোধো, কোন বমণীৰ প্ৰেম? দেৱযানী
শুক্ৰ নন্দিনীৰ, দেৱাসুৰ যক্ষ বক্ষে
সন্মানে সদায় যাক; থাকোক আনৰ
কথা, হৈলো লালায়িত্ত যাৰ কৃপা কথা
আশে —

জানা নে হে ব্ৰাহ্মণ সন্তান,
বমণীৰ প্ৰেম, বমণীৰ জীৱন,
সৰ্কহ? নৰ্মাৰ্প এছড়া প্ৰেম, গৰিছিলো .

পদত তোমাৰ; অখলত মুক্কাফল
 যেনে। হায়! নাপালে তথাপি প্ৰেম
 অভাগিনী নাৰী! কিনো বজ্জে বন্ধোৱা
 হৃদয়! আশা ছেদ বধৰ সমান।
 কৰি আশা ছেদ মোৰ, হবা নে হে স্ত্ৰী?
 লভিবা নে শাস্তি বিপ্ৰ, হবি শাস্তি মোৰ?
 নাৰী বধ পাপৰ কি পৰাচিত নাই?
 বোলোঁ, কোন সেই নাৰী?—দেৱযানী,
 অপৰাধ শৃঙ্গা দেৱযানী, অনুগ্ৰহে
 যাৰ, তিনি বাৰ পালে প্ৰাণ অক্লতন্ত
 কচে। ভাবিছা নে হেৰা বিপ্ৰ, উপেক্ষি
 অভাগী মোক থাকিবা স্মৃত? নোৱাৰা,
 নোৱাৰা, বোলোঁ নোৱাৰা নিশ্চয়! বৰ্ণীৰ
 প্ৰেম, ক্ৰোধ, অটল দুৰ্বাৰ। নাৰীৰ
 প্ৰণয়বাৰি সমূলি বুৰায়; ক্ৰোধৰ
 অগ্নিয়ে দহি, কৰে ভস্ম মূল পৰিমিত্তে।—

শুনা কচ, শুনা হেৰা ব্ৰাহ্মণ কুমাৰ!
 পবিত্ৰ জাহ্নবী জল, দুৰ্বাক্ত,
 তিল কুশ হাতে তুলি লৈ দেৱযানী
 দিয়ে অভিশাপ; —

এতকাল কৰি তুমি কঠোৰ যতন
 যি বিদ্যা লভিলা, বিদ্যা মৃত্যুসঞ্জীৱনী,
 ফলবতী নহব তোমাত, বুলিলো নিশ্চয়!

কি কবিলো দেয়ালী ! কবিলো কি কাম !!
 কিয় অকাৰণে এনে দিলো অভিশাপ ?
 প্রত্যাখ্যান কবিলো তোমাক, ভাবি দোষ
 আশঙ্কা নহয় ; গুরুপুত্রী বুলিহে
 মাধোন । তদুপরি অনুমতি নাছিল
 গুরুব । আৰ্য্যধৰ্ম্ম উপদেশ দিছিলো
 তোমাক । তথাপি শাপিলা তুমি নকৰি
 বিচাৰ ! উপযুক্ত নহওঁ শাপৰ । ধৰ্ম্মতঃ
 নহয় শাপ, কামতঃ হে দিয়া । সেইদেখি
 দিওঁ মই প্রতিশাপ শুনা,—তোমাৰ
 মনত যিটো আছে অভিলাষ, নিশ্চয়
 নিষ্ফল হব সি । কোনো ঋষিকুমাৰে
 তোমাক নিশ্চয় বিবাহ নকৰিব ।
 “নিষ্ফল অধীত বিদ্যা” যিটো দিলো শাপ,
 মানি লনো তাক । কিন্তু এটি কথা বল
 তাত,—শিকাম সি বিদ্যা যাক মই, সিদ্ধি
 হব তাৰ ।

(কচৰ প্রস্থান ।)

(আব-কাপোৰ)

১৮৩০ শক ।

ভাদ, হাওড়া ।

দেৱযানী

(২)

(স্থান—উপবন ।)

(দেৱযানী, শৰ্মিষ্ঠা আৰু সৰ্বীসকলৰ প্ৰবেশ ।)

(গীত)

(সূৰ কালাংড়া । আড়াখেমটা ।)

সকলোৱে মিলি—

চোৰাঁ হে, চোৰাঁ হে, চোৰাঁ আজি হেৰা
কিনো বিনন্দীয়া বন !

কুঁহি পাত লৰাই নাচিছে শিৰীষে,
নাচিছে ময়ূৰী কদম্ব বিৰিখে,
চম্পক খদিৰ, নাচে কৰবীৰ,
নাচিছে হৰিণীগণ ॥

আহাঁ আহাঁ সখী মাধবীলতা,
দুয়ো মিলি কণ্ঠ মনৰ কথা ;
মৰুৱা, মালতী, মধাই, জুই, যুতি,
আহাঁ হৃদয়ৰ ধন !

ইবনত বহি গাওঁ আমি গীত,
বিভোৰ স্মৃতি জুৰাওঁ আহাঁ চিত,

মলয়া স্মন্দ, কেতেকী স্মগন্ধ,
 গোবী কুসি বিমোহন !
 দেৱযানী । আহা কি মধুৰ উপবন ! প্ৰাণ মন
 কৰিছে শীতল । লহ লহ মলয়াৰ
 বতাহ বলিছে বসন্তৰ বাতৰি বৰ্ণাই ।
 ৰঙা বৰণীয়া পাত মৃদুল কোমল
 লৰাই বিবিধবোৰে নাচিছে ৰঙত !
 কুমুচুড়া ৰঙা ফুল মণ্ডিত মস্তকে
 প্ৰকাশিছে ভানন্দ উচ্ছ্বাস, ফুল-ভৰা
 অশোক কিংশুক কৰিছে দীপিতি,
 যেন হাঁহি-ভৰা দেৱাসনা মুখ । শ্ৰাম
 বৰণীয়া নৱ হৰ্ষাদলে শোভে, সজল
 জলদ প্ৰায় । চৈত্ৰবথ সদৃশ কাননে
 ধৰিছে অপূৰ্ণ শোভা । নিৰমল সুশীতল
 সৰোবৰ জল হৈছে সুগন্ধিত পৰি
 পদ্মৰ বেণু । শুৱাইছে ৰাজহাঁহ
 জাকে, গল্পতা শাৰী যেন ৰমণীৰ
 গল মৃদুল আন্দোলি । ডাউক ডাউকী
 শোভে, যেন হুঁচী তিল তোমাৰ গালত,
 হেৰা বৃষপৰ্কা নন্দিনী শৰ্মিষ্ঠা
 সঙ্গিনী ! জলৰ লহৰ যেন হাঁহিৰ
 লহৰী, মদনিক সখীৰ মুখত ।
 স্ফটিক-নিৰ্মল এনে শীতল জলত
 আহাঁ সখীহঁত স্নানি কৰোঁ জলকলি !

(গীত)

(সুর—বিশবেহাগ খেমটা)

সকলোবে—সখী আইঁ নামো পানীত,
সাতুৰি গাওঁ আইঁ গীত,
সখী নামো পানীত !

আজি স্নমধুব সাজে, বনিত ফুল বাজে,
পানীত পদ্মিনী শোভে, হাঁহি প্রফুল্লিত ।

আকাশত বেলি জ্বলিছে,
দক্ষিণৰ বায়ু বলিছে,
সবালি জুবীয়ে কেনে চৰি ফুৰিছে !

আইঁ সখী বাংঢালী, খোজ্বেপতি হালিজালি,
শোলোকাই কাপোৰ আইঁ নামাহি পানীত ॥

[সকলোবে সৰোবৰ পাৰত কাপোৰ সোলোকাই
ধৈ, পানীত নামি গা ধোৱে আৰু ধেমালি কৰে ।]

মদনিকা—সখীহঁত, মিলিল মঙ্গিল । চোৰাঁ হেৰা,
ধুমুহা বতাহ যেন এচাটি বতাহে
মিহলালে আমাৰ কাপোৰ ! আৰু
স্তন্য দূৰত শব্দ, আহিছে কোনোবা
যেন লৰি এই ফালে ! উঠা লৰালৰি

কৰি, পিঙ্কি বস্ত্ৰ হওঁ সমাহিত। বিবস্ত্ৰ
 শৰীৰ ঢাকি, ফুৰোঁ ঝাণ্টে লজ্জা নিবাৰণ !
 [সকলোৱে ল'ৰালৰিকৈ পানীৰ পৰা উঠি, যেনে.
 আগতে যাৰ বাপোৰফে পালে, বাছি
 লবলৈ সময় নাপাই তাকে পিঙ্কিলে। শৰ্মিষ্ঠাই
 নাজানি দেৱযানিৰ কাপোৰ পিঙ্কিলে।]

দেৱযানী—ইয়েবা শৰ্মিষ্ঠা, বৃষপৰ্ব্বাৰ জীয়াৰী !

কোনটো সাহেবে তই পিঙ্কিলি কাপোৰ
 মোৰ ? গুৰুচাৰ্য্য কহা মই। ভোৰ মই
 গুৰুৰ নন্দিনী ; শিষ্য্য তই মোৰ। নকৰি
 সঙ্কোচ, পিঙ্কিলি বসন মোৰ ?—
 অস্ত্ৰৰ জীয়াৰীৰ স্পৰ্শা দেখি মই
 মানো আচৰিত ! যেন দেৱযানী সমনীয়া
 তাইৰ ! ফুৰোঁ একেলগে দেখি তই
 পাহৰিলি হব নিজা ঠাই ? আশৈ পাই
 জাঁপ দিলি দেখোঁ গললৈকে মোৰ ?—
 নাই দেখা, নাই শুনা এনে অত্যাচাৰ,
 অগোচৰ সপোনৰ মোৰ ।
 জান নে কি ইয়, এই অত্যাচাৰৰ ফলত,
 শ্ৰেয়োলাভ কদাপি নহয় তোৰ ?—

শৰ্মিষ্ঠা— কিহৰ বাবত তুমি কৰিছা ইমান
 খং হেৰা দেৱযানী ? ভীমটোকা ভয় লপা.
 গপ, দেখুৱাইছা কিহৰ নিমিত্তে ?

চাবা যেন, এনে গেলা গপৰ কাৰণে
 নিছিগে তোমাৰ মূৰ।
 মিহলালে বতাহে কাপোৰ। লৰালৰি
 কৰি উঠি পিন্ধিলোঁ কাপোৰ, যেয়ে যাৰ
 পালেোঁ, আহিছে কোনোবা ভাবি। নাছিল
 সময়, নিজ বস্ত্ৰ বাছি যাতে কৰোঁ।
 পৰিধান। নাভাবি ছুবুজি কিয় উঠিছা
 উতলি, ডাক-জুইত যিউ পৰা দৰে ?
 পাহৰি সংঘম তুমি, তন্ন-ইয়াঁ।
 শৰ্ম্মিষ্ঠাক কৰা কি কাৰণে ? জানা নে হে
 ভিকহৰ জীয়াৰী, কাৰ কন্তা শৰ্ম্মিষ্ঠা
 এইজনী ? দিনে ৰাতি পিতাবে তোমাৰ
 স্তুতি কৰে যাক, কৰি আশা এমুঠি
 অন্নৰ, তাৰ কন্তা মই। যি বস্ত্ৰৰ
 অৰ্থে আজি জোকাৰিছা মুখ, সেই বস্ত্ৰ
 লভিবৰ আশে, পিতাবে তোমাৰ, স্তৱ
 কৰি থাকি যাক কটায় জীৱন, সেই
 শ্ৰেষ্ঠ অন্নৰ বজাৰ আদৰৰ কন্তা
 মই। পিতা মোৰ উপবিষ্ট, অথবা
 শয়ন কৰি থাকে য়েবে, তোমাৰ পিতাবে
 বাহ নিৰাসনে, স্তুতি পাঠকৰ দৰে
 বিনম্ৰ ভাবেৰে কৰে স্তৱ যাক, হুহিতা
 তেওঁৰ মই। যাচ্ৰ্ণা কিম্বা প্ৰতিগ্ৰহ

প্রশংসাক কবি, কবে যি জীবিকা নিৰ্কাহ,
 তাৰ কছা তুমি। সকলোৱে আৰাধনা
 কৰি দিন ৰাতি, সেবি থাকে যাক, তাৰ
 কছা মই। দানি, প্ৰাৰ্থনাৰ অধিক
 অৰ্থক, প্ৰাৰ্থকৰ পূৰে মনকাম
 গততে যি জনে, তাৰ কছা শৰ্মিষ্ঠা
 নিশ্চয়! টোকোনা বিপ্ৰৰ পুত্ৰী হেৰা
 দেৱযানী, যিমানতে দ্বেষ কৰা মোক,
 ফোত কৰি দিয়া অভিশাপ, নিশ্চয়
 জানিবা তুমি, দেৱযানী শৰ্মিষ্ঠাৰ
 নহয় সমান। ৰাজকছা মই।—

দেৱযানী—কি কলি দানবী? কি কলি অম্বৰ কছা
 তই? সৰু মুখত দেখোঁ বৰ কথা? বুলিছ নে
 সঁচাই দানবী, দেৱযানী নহয় সমান
 তোৰ? ইমান পালিহি দেখোঁ বাঢ়ি
 লাহে লাহে? দেৱযানী স্তাৰক-হুহিতা?
 যাৰ পদ-ধূলি লৈ পৱিত্ৰ বাপেৰ,
 তোৰ সপ্তম পুৰুষ, এনে শুক্ৰচাৰ্য্য
 পিতা যাচক প্ৰাৰ্থক? পৰ-অন্ন-ভোজী?
 অম্বৰ কুশৰ গুৰু ভাৰ্গৱ মহান্
 পৰ অম্বুগ্ৰাহে কৰে জীৱন ধাৰণ?
 পৰ পদ সেবি কৰে অন্নৰ সংস্থান?
 ভিক্ষাবৃত্তি আচৰণ কৰি, পিন্ধে কটিত

বসন ?—

অপবিত্ৰ অম্লবৰ তেজ, নীচ মন
নীচৰ স্বভাৱে গঁথা আছে অস্তি মজ্জা
তোৰ ; উচ্চ সজ্জ উচ্চ সংঘৰ্ষণে নগল
কদাপি। স্মৃগনীয়া দানবী পাপিনী !
কিবা লাভ সজ্জাযণি তোক ?—
নাচাবি পোন্দাই চকু' মোক, অম্লবৰ
জীৱৰী ! ঘুকি দিম চকু তোৰ নিশ্চয়
জানিবি ! দে মোৰ কাপোৰ ছুঁও
হতচিৰীহঁতী !

[দেৱযানীয়ে শশ্বিষ্ঠাৰ কাপোৰ ধৰি টানে]

শশ্বিষ্ঠা—কিয় টান বস্ত্ৰ মোৰ হৈয় ? এৰি দে
এতিয়াই কাপোৰ ! বলেৰে পাৰিবি
বুলি ভাবিছ হবলা ? আৰৈ চাউল
চোবোৱাৰ জীৱৰী ? বুজ নাই পোৱা তই,
শশ্বিষ্ঠাৰ খঙৰ প্ৰতাপ ? এঠেলাতে
পেলাম নাদত তোক. জানিছ নে তই ?

[শশ্বিষ্ঠাই ঠেলা মাৰি দেৱযানীক পাট নাদ
এটাত পেলাই দি, সখীয়েকহঁতেৰে সৈতে গুচি যায়]

দেৱযানী

(৩)

(স্থান-উপবনৰে আন এডোখৰ।)

(ঘোৰাত উঠি যযাতিৰ প্ৰবেশ)

(পিছে পিছে বতুৱা ঘোৰাত উঠি বিদূষক)

বিদূষক,—হেৰা ৰজা! হেৰা সমনীয়া! মহাৰাজ!
সৰ্গদেও মোৰ! ৰবাঁ ৰবাঁ, লাহে লাহে
যোৱা। ফিৰিঙতি ভগাদেশে ভাগিছা নো
কিয় ? চুৰ কৰি সৰ্বহ যেন কাৰ,
ছিঙি তৰা-নৰা, ভিৰাই ধৰিছা লৰ!
যেন মই চোৰৰ পিছত, দিছোঁ খেদা
ধৰিবৰ মনে! নধৰোঁ নধৰোঁ হেৰা,
লাহে লাহে যোৱা। বতুৱা তোমাৰ ঘোৰা;
উচ্চৈশৱা মোৰ, অপমান গুণি, নাযায়
শাৰীত তাৰ। ঘোৰাৰো দেহত মান
অপমান জান আছে, জানা বিত্তমান।
ৰোৱা মহাৰাজ ৰোৱা! কৰি অনাথিতি
মোক হাবিৰ মাজত, পলালে ৰাজন্
নিশ্চয় পৰিৰ পাপে।———

নোৰোৱা?—বেছ কথা, বল পৰি বায়ুণ
ইয়াত! ব্ৰহ্মবধ লাগক ভোমাত!

[যযাতিয়ে ঘোৰা ৰখাই ৰয়।]

যযাতি— কি হেঁ তুমি কেহুৱা বায়ুণ ? পিয়াহত
 অস্ত্ৰ-কণ্ঠে শুকাইছে মোৰ । ভাগৰত
 হাৰাশান্তি মই । জল অন্বেষণ অৰ্থে
 লৰিছোঁ সত্বৰ ; পানী খাই তৃষ্ণা কৰোঁ
 দূৰ । আপদ বায়ুণ ! কিয় চিঞৰি পিছত
 কৰিছা আমনি ? ফেক যেন বাঘৰ পিছত ।
 ঘোৰাশাল মোৰ কৰিছে স্তৱনি, হাজাৰ
 হাজাৰ ঘোৰা ; ছুঠি নানি তাৰপৰা
 ভাল ঘোৰা এটা, বহুৱা বায়ুণে আনিছে
 বতুৱা এটা ! ধুমকেতুৰ নেজৰ নিচিনা
 লাগিছে পিছত মোৰ !--

বিদুবক— থাক। থাক। নামাৰিবা গুপ ! ঘোৰাশাল
 হুবুলিবা তাক । গৰ্দভৰ শাল সিটো
 নোহে ঘোৰাশাল । উচ্চেশ্বৰা বাজী মোৰ
 ইন্দ্রবো বাঞ্ছিত । ত্যজি এনে অশ্ববৰ,
 অধিবোহি গাধত তোমাৰ, ভদ্ৰলোক
 হৈ লাগিছিল আহিব হবলা ? গাধ
 উদণ্ডই উজুটিক খাই, পেলাই বধক
 মোক ; তুখুনী বায়ুণী মোৰ, খাই ৰাৰী ভাত,
 কটাওক জীৱন ; তেহে স্মৰ লাগিব
 তোমাৰ ? হুস্তনো তোমাৰ কথা উতহুৱা
 ৰজা । মনে মনে থাক--

যযাতি— হৈছে ! হৈছে ! বুজিছোঁ সোপাকে ! সামৰা

বকলাখন। পিয়াহত বাইজাই গা।
বহুৱালি লাগে নে কি ভাল, এনে
সময়ত ?—

ববা! কুপৰ নিচিনা এটা দেখিছো
দূৰত। বাওঁ, চাওঁ, পাব পাৰোঁ পানী।

[যযাতিয়ে কুপৰ কাষলৈ গৈ দেৱযানীক দেখে।

বাঃ! অগণিৰ শিখাৰ সদৃশ কি
জ্বলিছে সেইটী।--

দেৱকন্তা? অম্ববা কিম্ববা কিবা কৰে
জলকেলি? অন্ধকাৰ কুপৰ মাজত
সোণৰ পত্ৰম পা'হি! অপৰূপ জ্যোতি।
--আহা কৰিছে ক্ৰন্দন।

খনিষ তিনিৰ গৰ্ভে হীৰা এডুখৰি
কিহেতু নিবসে? সবগ-শুৱনী কন্তা
দেবন নন্দিনী, পৰিছে ভূতলে কিবা
তৰাৰ নিচিনা? কোন তুমি অম্ববা
ললনা, পৰি এই মহা অন্ধকূপে,
কৰিছা বিলাপ বাণা? স্ব ইচ্ছাত আছা
কিবা পৰি? নতু জ্ঞানো কিবা ক্ৰোধবশে?
দুৰ্দ্ধৰ বশবৰ্ত্তী জনে, কৰিলে ইকাম
কিবা? কোৱা শীঘ্ৰে শুচোক সস্তাপ।
মজা মই, নহুৱ নন্দন।--

দেৱযানী— শুনা মহাৰাজ, মই দিওঁ পৰিচয়।

নিবেদন কৰোঁ মোৰ দুখৰ কাহিনী।--

দেৱাসুৰ বণত যেতিয়া, অসুৰ নিহত
 হয়, সঞ্জীৱনী বিজ্ঞাৰ বলেৰে প্ৰদানে
 যি জনে প্ৰাণ হত অসুৰক, সিজনৰ
 কন্যা মই; পিতৃ গুৰু মহৰ্ষি প্ৰথ্যাত,
 ব্ৰহ্মজ্ঞান পুত হৃদি। তপোবন মাজে
 বৰ্দ্ধিতা তনয়া মই, দেৱযানী নাম।
 নাজানে পিতাই, আজি বনৰ মাজত
 ঘটিছে ইদশা মোৰ। মহাৰাজ!
 মহাবংশ প্ৰসূত আপুনি, অসামান্য
 যশৰ ঈশ্বৰ, শাস্ত শিষ্ট প্ৰকৃতিৰে
 বিমণ্ডিত বপু। ধৰি মোৰ দক্ষিণ
 হস্তত, অন্ধকূপহস্তে উদ্ধাৰ। সত্বে
 মোক।—

[যযাতিয়ে দেৱযানীক বান্ধণ কৰা জানি
 তেওঁৰ সোঁ হাতত ধৰি তোলে]

ধন্য হওক মহাৰাজ! দেৱযানী
 হিয়া-ভৰা দিগে কৃতজ্ঞতা।—

যযাতি— কৰ্তব্য কৰিলো মই; ধন্যবাদ নোহেঁ
 অধিকাৰী। বিদায় প্ৰাৰ্থক মাত্ৰ ভোমাৰ
 কাষত, সুবহনি ভাৰ্গৱ নন্দিনি।
 যাওঁ মই আলোন আলয়।—

[যযাতিৰ প্ৰস্থান। পিছে পিছে বিদূষক]

বিদুষক— বোলো, কি হেঁ মহাৰাজ ! কলৈ পলাই
 গল পানীৰ পিয়াহ ? নেদেখিলো মই
 দেখোঁ, তুমি পিয়া পানী ? আহোঁতে তোমাৰ
 দেখি ঘোৰাৰ চেকুৰ, ভাবিছিলো বোলো
 আজি কৰিবা গণ্ডুঘ, সাতো সাগৰৰ
 পানী অগন্ত্যৰ দৰে । কিন্তু, সক ককালেৰে
 সেই বামুণী ছোৱালী হবিলে পিয়াহ
 দেখোঁ ? হৰে যেনে চাকিয়ে এন্ধাৰ ।
 চকুৰে হে পিলা নে কি পানী ? কি ব্যাপাৰ ?
 কি বহুত ? কোৱা বন্ধু ছুজিলো একো ।
 কিন্তু, সাৱধান মহাৰাজ ? উলামূল
 নহয় ছোৱালী ! চকু নাক বুধিব
 ভৰাল ; কথাত চলোৱা লন ; টেঙৰালি
 পেটত অনেক ; চেলাপটা-জোক—

যযাতি— কেপ্ কেপাই নাথাকিবা তুমি ! মন গা
 নাই লগা ভাল । থাকোঁ মনে মনে বোলো ।

বিদুষক— হঃ ! বুজিলো বুজিলো । খেতৰণী
 লাগিল দেহাত ।

[দুইবো প্ৰস্থান ।

(ঘূৰ্ণিকা দাসীৰ প্ৰবেশ)

ঘূৰ্ণিকা— কি কৰিছা দেৱযানী অকলৈ ইয়াত ?
 চকু ৰঙা কি কাৰণে পৰিছে তোমাৰ ?
 বেজাৰে চাকিছে মুখ ; বান্ধিছা নে তুমি ?

শোকাকুল কিহৰ কাৰণে ? কোৱা মোৰ
চেনেহৰ মণি ? নাযাবৰ দেখি তুমি,
বিচাৰি আহিলো মই । কি হৈছে আইটা
মোক কোৱা শীঘ্ৰ কৰি ?

দেৱযানী— কি নো কম তোক হেৰ ঘূৰ্ণিকা বাইটা,
হুখৰ বাতৰি মোৰ ! শশ্মিষ্ঠাই আজি
মোৰ কৰিলে ইদশা ! যা লৰি পিতাৰ
সমীপ, ক গৈ সত্ত্বৰে, কি দুৰ্গতি
কৰি গৈছে অসুৰ জীয়াৰী । কবি, মই
ইহজীৱনত নোসোমাঙ বৃষপৰ্বা
ৰজাৰ নগৰ ।

[ঘূৰ্ণিকাৰ প্ৰস্থান]

(গীত)

দেৱযানী—

শূন্য প্ৰাণ কান্দিছে সদায় !
দিবস নাযায় মোৰ বাতি ছুপুৰায় ।
শাস্ত্ৰজ্ঞান উপদেশে তৃপ্তি নহল ।
পূজাছিকে অস্তবৰ অশান্তি নগল ।
হৃদয়-বীণত বাজে বিবাদৰ স্তব ।
কি অভাৱ ! কি অভাৱ ! পূৰ্ণ কত দুৰ ?
সেই হাত পৰশনে তীৱ্ৰ অভাৱ
জ্ঞেয়কাৰ জাগ্ৰত হৰ্কিসহ হৰ্ণিবাৰ ॥

(মহৰ্ষি স্ক্ৰেৰ প্ৰবেশ)

[বাৎসল্যভাবে স্ক্ৰেই দেৱযানীক আলিঙ্গন কৰে]

স্ক্ৰে— আই দেৱযানী, শুনিছোঁ সকলো মই
 ঘূৰ্ণিকাৰ মুখে । আপোনাৰ স্মৃতি
 তৃষ্ণতি অহুসৰি, সকলোৰে ঘটে
 স্মৃথ দুখ সংসাৰত । বোধ কৰোঁ তুমি
 কৰিছিলি কিবা পাপ আই ! ফলত
 যিহৰ, ঘটিছে তোমাৰ এই দশা ।
 হেন জানি সোণ মোৰ নকৰিবা শোক ।
 মলছি চকুখ পানী, আই যাওঁ ঘৰ ।

দেৱযানী— পাপ-ভোগ হক বা নহক, তৃষ্ণতি
 ফলত, নালাগে সি কথা । শৰ্মিষ্ঠাই
 যি কৰিলে মোক, সম্প্ৰতি হে লাগে তাক ।
 কইছোঁ বিবৰি মই ঘূৰ্ণিকা দাসীক ;
 শুনি আছা সকলো নিশ্চয় ।
 আক, সঁচা যদি শৰ্মিষ্ঠাই যি কলে
 আগত মোৰ, তেন্তে পিত নকৰি পলম
 এতিয়াই ক্ষমা মগা উচিত তোমাৰ,
 শৰ্মিষ্ঠাৰ কাষত । যুগিত স্তাবক
 তুমি তাইৰ বাপেকৰ ! প্ৰতিগ্ৰহ
 উপজীবি ! কত আছা শুনি,—
 পৰ অন্ন ভোজী স্তাবক সন্তানে কৰে
 অপমান তাৰ প্ৰভু-নন্দিনীক ? দণ্ড
 তাৰ নিশ্চিত বিধান !

গুৰু—

বৎসে দেৱযানী ! স্তাবক বা প্ৰতিগ্ৰহজীবি
নহয় জনক তোৰ ! নহয় পিতাৰ
তোৰ কাৰো চাটুকাৰ। স্তৱ স্ততি আনে
কৰে মোক। অচিন্ত্য নিহ্নন্দ পৰমত্ৰক্ষ
মোৰ বল ; স্তাবক তেওঁৰ মই, নহওঁ
আনৰ। স্ততি পাত্ৰ মোৰ জগজীৱ
জগতজনক ; নোহে ক্ষুদ্ৰ নৰ।
বৃষপৰ্বী, ইন্দ্ৰ, আৰু নহব আয়ুজে
জানে এই কথা।

আৰু স্তন দেৱযানী, শাস্ত্ৰৰ ব্যৱস্থা,
ক্ষমা গুণে তিবন্ধাৰ উপক্ষে যিজনে,
বিশ্ব চৰাচৰ এই কৰায়ত্ত তাৰ
উত্তেজিত ক্ৰোধক নিগ্ৰহি; যিজনে
ৰাখিব পাৰে টানি বাঘজৰী,
উত্তেজিত অশ্বক যি মতে, সাধুসবে
তাক যথার্থ সাৰথি বুলি প্ৰশংসে
সদায়। উদ্ভিক্ত ক্ৰোধৰ অগ্নি, ক্ষমা-বাৰি
সি'চি হুয়াই যিজনে, জিনে তেওঁ জানা
এই স্থাবৰ-জঙ্গমাল্লক বিচিত্ৰ জগত।
দাপে মোট পেলোৱাৰ দৰে পেলায়
ক্ৰোধৰ মোট যিজন পুৰুষে, পণ্ডিত
সকলে বোলে সৎপুৰুষ তাক। ক্ৰোধাবেগ
সৰ্ববি যিজনে, তিবন্ধাৰ পাৰে উপেক্ষিব,

হৈ সস্তাপিত আনক নকৰে তপ্ত,
 সৰ্ব্ব অৰ্থ সিদ্ধি লাভ তেনে জনে কৰে।
 যিজন প্ৰতিমা পূজে শত বৰ্ষ ধৰি,
 কৰি আছে যত্ন অল্পাংশ, নহয়
 সমান তেওঁ অক্ৰোধী জনৰ, ক্ৰোধহীন
 শ্ৰেষ্ঠতৰ অতি। বিবেকৰ অভাৱত পৰি,
 কৰে ক্ৰোধ বালক বালিকা; প্ৰাজ্ঞজনে
 নকৰে সিমত। সেইদেখি দেৱযানী,
 পৰিহৰি ৰোষ, সমাহিত চিন্তে আহঁ
 বৰলৈ তোমাৰ।

দেৱযানী— স্তনা পিতৃ, কণ্ঠ মই স্বৰূপ বচন;—
 বালিকা নহওঁ মই কম বয়সীয়া;
 ধৰ্ম্ম-কৰ্ম্ম বিবেচিব নোহে অসমৰ্থ;
 বলাবল পৰিজ্ঞান ক্ৰোধৰ ক্ষমাৰ,
 কৰিবলৈ নোহোঁ অপাৰগ। কিন্তু পিতা,
 শিষ্য হৈ অশিষ্যৰ দৰে আচৰে যিজন,
 মজলার্থী নক্ষমে কদাপি। সেই হেতু
 হে শিভা, হে তাত মোৰ! স্ৰষ্টাচাৰ দেশ
 ইটো বাসৰ অযোগ্য। এই দেশে বাস
 মোৰ অভিলাষ নাই। চৰ্চা কৰি ব্যৱহাৰ
 কোলীজাদি আৰু পৰ নিন্দা কটায়।
 সময়, এনে লোক নিবসে যি স্থানে,
 অযুগত সি স্থানে নিবাস। অযুগত

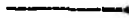
সংসর্গক কৰা তাদৃশ পাপীষ্ঠ সজে ।
 যি স্থানত কৰিলে বসতি, কৌলীন্যৰ
 গৌৰব নিখুঁত, শ্ৰেয়ঃকল্প সিহানত
 বাস ।—

পিতাদেউ ! শশ্বিষ্ঠাৰ বাক্যানলে দহিছে
 হৃদয় যোৰ ! নোৱাৰোঁ সহিব আৰু
 মই ! নোলাই মুখত আৰু কথা ; নকওঁ
 সবহ ।—কিন্তু, হতভাগ্য যি জন পুৰুষে
 যৎকিঞ্চিৎ লাভ আশা কৰি উপাসে ধনীক,
 মৃত্যু তাৰ শ্ৰেষ্ঠ শতগুণে !—

[আঁৰ-কাপোৰ]

১৮৩৩ শক

ভাদ, হাওড়া।

বাঁহী

(গীত)

মোৰ

একেটি সুবত বাঁহাটি বন্ধা,
একেটি মাথোন মাত ।
বাতিয়ে দিনে এটি ছুমুনিয়া,
একেটি আনন্দ তাত ॥

সুখৰ হাঁহিটি ধস্তকতে মৰে ;
দুখৰ এছাৰ ধস্তকতে হৰে,
শাস্ত হৃদয় আবেগে আকুল,
একেটি সুবৰ আঘাত ॥

শব্দ কঁপনি সপ্তম, পঞ্চম,
উচ্চৰে “একমেব অদ্বিতীয়ম”,
শোকৰ যাতনা, সুখৰ বাসনা,
নিহলি একেটি তাত ॥

বৈচিত্ৰ বিলয়, ভেদ সময়য়,
খণ্ডত অখণ্ড, বাঁহীটিয়ে কয় ;
হাঁহোন কান্দোন, প্রথৰ মধুৰ,
এটি ধ্বনি উঠে তাত ॥

অন্ত অনন্তৰ মাজত আসন,
বাঁহীটিত বাজে আত্মবিলোপন,
শুনা হে শুনা হে অমৃত-সন্তান,
আতমা পৰমাত্মাত ॥

১৮৩৩ শক ।

আহিন, হাওড়া।

কৰ্ম

কৰ্মৰ জনম জানা তোমাৰ লগতে
ভাৰে সৈতে এৰাএৰি নাই।
তোমাৰ হাততে আছে কৰম সজুলি,
মন হাথো কৰিবৰ উপায় ॥

১৮৩৪ শক ।

জেঠ, হাওড়া।

চিৰযৌবন

কোনে কৈছে বুঢ়া হলো মই ?
সি যে ভাই মিছা কথা কয়।
বয়সে, অমৃত প্ৰেমে তুমুলি সংগ্ৰামে,
জয়ী প্ৰেম, বয়স বন্ধুৰা ;
চোৱাঁ মই চিৰ বিনন্দীয়া !

প্ৰিয়াই সজীত মোৰ গায় ;
 সজীত, পবাণ ভিন্ন নাই ;
 প্ৰভোক চৰণে চুমি প্ৰিয়া-ওঠ ছুটি
 যৌৱন অমিয়া কৰি পান,
 চলে চৰি নতুন পবাণ । .

ভাবনাই ভাবি আন কাল ;
 প্ৰেমহীনে বয়স জঞ্জাল ;
 প্ৰিয়া-হিয়া অমৃতৰ মধুৰ মন্দিৰা
 কৰি পান অনব জাতমা ;
 যৌবনৰ নাই হেৰা সীমা ।

নকৰী নকৰী মোক বুঢ়া,
 বয়স বহুৰ অহা ঘূৰা ;
 চিৰানন্দ যৌবনৰ গুহুৱা বাতৰি ;
 প্ৰিয়াৰ প্ৰেমৰ চকুজুৰি
 দিছে বাৰ্তা, তাতে আৰ্হৌ বুৰি ।

১৮৩৪ শক ।

আহিন, হাওড়া ।

আত্মবোধ

আপোনাৰ মোল ছবুজি মাছুহ মৰিব লাগিছে যত ।

মাউৰ মৰকত পৰি পৃথিবীত নাই মৰা জানা তত ॥

১৮৩৪ শক ।

কাতি, হাওড়া ।

বীণ-বৰাগী

১

দিন দুপৰত

আগ-চোতালত

কোনে নো বাইছে বীণ ?

কিনো গীত গায়,

কিনো কথা কয়,

উজ্জ্বলি লুকুৰা চিন ।

বুজো বুজো কৰোঁ

বুজিব নোৱাৰোঁ,

কবে ঐ বৰাগী তই ?

কি দুখৰ কথা,

কি শোক বাৰতা,

কি কৈছ ছুবুজো মই ।

সীতা আইব বাতৰি

যদি হে কৈছ,

নকবি আৰু ঐ মোক !

জনম দুখুনী

আই সীতা শাহি,

শুনিলে বাঢ়িব শোক ।

যদিহে গাইছ

নলৰ কাহিনী,

নাগাবি বৰাগী আৰু ;

দময়ন্তী দুখে

হিয়া আঙি নিব,

নাগাগে অলপো বাক ।

চিন্তা শ্ৰীবৎসৰ

নাগাবি কাহিনী ;

দ্রৌপদীৰ নকবি কথা ।

সতী জয়মতী

আয়তী দুখুনীৰ

দুখত লাগিব ব্যথা ॥

২

যদি হে গাইছ,

বদন ফুকনে

কেনেকৈ আনিলে মান ?

কেনেকৈ মৰাণে

আসাম ধ্বংসিলে,
 যদি হে গাইছ গান ?
 মণিৰাম পিয়লিৰ
 মৰণ বাতৰি
 যদি তোৰ বীণে গায় ?
 মানা কৰ তাক,
 বৰাগী ককাই ঐ !
 শোক মোৰ উথলায় ।
 একগি হৃদয়,
 এফেৰি সমল,
 কত নো সহিব খুন্দা ।
 ভাগি ছিগি যায়
 অলপ আঘাতে,
 কিয় তই মোক কন্দা ?
 বেহলা শাস্তিৰ
 মুস্তনাবি দুখ ;
 চান্দোৰ নকবি কথা ;
 দুখৰ বোকোচা
 বব মই নোৱাৰোঁ,
অস্তৰত পাণ্ড ব্যাধা ।
 বিষাদ বাতৰি
 কতনো স্তনাবি,
 মনৰ তৰণি নাই ।

কাবো কৈ মাতিহোঁ,
ববাগী ককাই ত্ৰৈ,
বীণে যেন নিবিনায় ।

(৩)

শোকৰ প্লবটি
মুগুনিও নোৱাৰোঁ,
বাঘ-মোৰে ধৰে মোক ;
আঁতৰি যাবব
শক্তি নাপাওঁ,
বেজাবে পীড়িছে বুক ॥
শুনা ত্ৰৈ ববাগী,
আনন্দ কাহিনী.
আসামৰ যশৰাশি ;
হিয়া মোৰ হেৰ
বলরস্তু হোক,
পবাণ উঠক উলাসি ॥
বাণ, ভগদত্ত,
নৰকাস্তৰ,
ভীষ্মকৰ গুণ গা ।
ভাস্কৰ বস্মাৰ
কীৰ্তি স্তম্ভ
শুনো হেৰ বীণ বা ॥

- শঙ্কলাদিবে
- কেদাৰ বজাক
কেনেকৈ জ্বিনিলে শুনা ;
- পাবশ্চ সম্রাট
- আফ্ৰিচিয়াবেৰে
যুজলে কেনেকৈ জনা ॥
- শঙ্কৰ, মাধৱ,
- কন্দলি সকলে
কি কৰিলে বীণ ক !
- কৰ্দ্দাসিংহ সৰ্গদেবে
কি কৰিলে
ক বীণ ! কিয় ব ?
- বৰদৈ-চিলা হেন
- চিলাৰায় দেৱানে,
নৰনাবায়ণ বজা ;
কি কাৰ্ত্তি ৰাখিলে,
গা ঐ বৰাগী !
বজা, আৰু বাৰ বজা !

(৪)

- বজা ঐ বৰাগী
- সংসাৰৰ বিৰাগী,
সংসাৰৰ গুণ গান,
স্বৰ্গদি শুৱলা

ৰেপটোৱেপতি

শীতল হৃৎক গ্ৰাণ ॥

কথাটি ছুবুজোঁ,

সুৰাট বুজিছোঁ

জন্মজন্মান্তৰে শুনা ;

সি জন্মৰ সোৱঁবণি

সোৱঁবাইছ,

হেৰ আলসুৱা বীণা !

সৰগ বাতৰি

সৰগৰ বীণে

অবুজ ভাবাবে গায় ;

বুজিও ছুবুজোঁ,

বুজিম সকলো,

তেতিয়া সিপুৰী পায় ।

সৰগৰপৰা

নামি আহি বীণে

সৰগ বাতৰি দিলে ;—

“সৰগ এৰিছা,

আকৌ সৰগ

পাবা গৈ” বুলি সি কলে ।

“সদায় নাথাকে

প্ৰবাসৰ ছুখ”,

বীণৰ স্তবে বিনায় ।

আনন্দৰ কণা
সৰগৰ আনি,
মৰ্ত্যত মোক যোগায় ॥

(৫)

গা বীণ গা,
অমৃত সঙ্গীত,
শুকানে মেলক কুঁহি,
প্ৰবাস-ভাগৰ
আতৰি পলাওক,
মুখত ওলাওক হাঁহি ।
বীণৰ বৰাগী !
বৰাগী নহৰ,
দুখীয়া নহৰ তই ;
আনন্দৰ কণা,
বসৰ নিজৰা,
বীণতে বান্ধিছ ত্ৰৈ !
নমা ত্ৰৈ ! নমা ত্ৰৈ !
আকাশী অমিয়া,
আকাশী-গজাৰ দৰে ।
দে মোক, দে মোক,
বৰাগী ককাই ত্ৰৈ !
পিণ্ড মই নিছিগা ধাৰে ।

কদম-কলি

নতুন প্ৰাণৰ

ন চকুজুৰি,

দীপিতি ঢালি দে তাত;

পুৰণি পৃথিবী

ন-কৈ চাই লওঁ,

হে বীণ এঘাণি মাত!

১৮৩৪ শক।

আঘোণ, হাওড়া।

ধনবৰ আৰু বতনী

বতনী মিৰি জীয়াৰ। তাইৰ বয়স ষোল; ঘৰ ধনশিৰী মুখত।
ধনবৰ মিৰি ডেকা। তাৰ বয়স ষোল; ঘৰ দীৰ্ঘোমুখত। বতনী
মাক বাপেকেৰে সৈতে উজাই আহি দিনচেৰেক ধনবৰৰ বাপেকৰ
ঘৰ দীৰ্ঘোমুখত আছিল। বতনী মাক বাপেকেৰে সৈতে নিজৰ ঘৰলৈ
উভতি ভটীয়াই যাবৰ দিনা, ছপৰীয়া ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ পাবত বহি ধনবৰে
এইদৰে বিনাই কান্দি থাকি, অস্তত আত্মবিলোপ কৰিলে।—

উজায়ে আহিলে তাটীৰে বতনী,

বুকুৰে মাধুৰী লৈ;

ভটীয়াই গলে ঐ শাহটো সামৰি,

মোলৈ খোলাটো পৈ।

গঙাতে উৰিল ঐ গঙাবে চিলনী,
 বালিতে উৰিল ঐ ঘোৰা, *
 সেন্দূৰী টঙতে † বহি উটি গলে
 বতনী ধনাইবেপবা ॥

চৰায়ে তুলিলে ঐ ছ'ৰা পোৱালি,
 গছৰ ডাল গুৱনি কৰি ।
 বতনীক ডুগিলে মাকে বাপেকে,
 ধনাইব কাল-শতুক কৰি ॥

লুইতৰ শিছ ঐ টুপাই বুৰ-মাৰিলি,
 আকৌচোন এটিবাৰ ওলা !
 ধনশিৰীৰ বতনী টুপাই বুৰ মাৰি গল
 ভাঙি মোৰ কামিহাড়েচলা ॥

বালিতে চৰিছে গুটি বালিমাহী,
 লগবে লগৰী পাই ।
 পাৰতে কান্দিছে ধনবৰ হুখীয়া,
 বতনী লগতে নাই !

* বালিঘোৰা, এবিধ চৰাই ।

† বতনী যোৱা নাওখনৰ সিংটো সেন্দূৰেৰে বোলোৱা আছিল ।

ফুটুকাৰ তলতে যথিনী ছোৱালী
টুক টুক চাপৰি বায়।
ধনাইৰে হাঁতে বতনী নাই ঐ,
কোনে তাৰ মুখলৈ চায়!

নৈৰে পাৰতে কাৰে এৰা-বাবা,
চপৰাচপৰে খহে!
লুইতৰ পাৰতে কাৰে ধনবৰ
বতনীৰ বেজাৰত জহে ॥

যা গৈ বতনী নাহিবি নাহিবি,
বিচাৰি নাহিবি মোক!
তোৰে ধনবৰ ভিকছৰ ভিকছ,
পৃথিবীত থৈ যাব শোক!

বোপাই মোৰ লুইত ঐ সামৰি লোৱা মোক,
কোলাত থান এফেৰি দিয়া;
বতনী হেৰাল মোৰ, সকলো পৰিল ওৰ,
আৰু মোৰ একো নাইকিয়া।
[নৈত পৰা শব্দ।]

১৮৩৪ শক।

মাঘ, হাওড়া।

বতনীর বেজাৰ

পাচ দিনৰ মূৰত গধূলি ধনবৰৰ মৃত্যুৰ বাতৰি ধনশিৰী—মুখত ওলালগৈ। এই বাতৰি বতনীর বুকুত শেল সোঁ:মোৱাদি সোঁমাল। সেই দিনা ৰাতি বতনীয়ৈ শোৱা পাটীত চটফটাই থাকি, তিনি পৰ মান ৰাতি যোৱাত উঠি ঘৰৰ পৰ বাহিৰলৈ ওলাই গৈ চোতালৰ আগৰ বৰ-গছ এজোপাৰ তলত বহি এইদৰে বিনাই কান্দিছিল। কৃষ্ণপক্ষ। নৱমী তিথি। খীণ জোনে আকাশত খীণ পোহৰ দিছিল। জোনটোৰ অলপ আঁতৰতে অকলশৰীয়াতকৈ জলি থকা তৰা এটি আছিল। সেই ভাৰটলৈকে চাই বতনীয়ৈ এইদৰে বিনাইছিল।

পুৰি গল বৃন্দাবন,
উৰি গল ছাই,
হে উৰি গল ছাই!
বতনী ধনাই থাক
এই পৃথিবীত নাই,
হে এই পৃথিবীত নাই!!

বুজিও মই হুবুজিলোঁ
কুটুমৰে চিত্ত,
হে কুটুমৰে চিত্ত।
ৰাখিও মই নাৰাখিলোঁ
দুখীয়াৰ বিত,
হে দুখীয়াৰ বিত ॥

ভৈয়হিক মোৰ আলাসৰ,
চিনিও নিচিনিলো।
হে চিনিও নিচিনিলো।

ডিঙিৰ সোণমণিটক
এচাৰি ভাঙিলো,
হে এচাৰি ভাঙিলো ॥
আটোমটোকাৰি বাইক্ৰৰ
নাপালো আঁটকাল,
হে নাপালো আঁটকাল।

সাঁফিৰ লেলেতীয়া বিব
বল চিৰকাল,
হে বল চিৰকাল ॥

মৰি গৈ সোণ সোঁ
তৰা এটি হল,
হে তৰা এটি হল।

টুপি টুপি চকুৰ লোৰে
মোটেল চাই বল,
হে মোটেল চাই বল ॥

সোণৰ শিকলিডালি
চকুৰ লোৰে গোথা,
হে চকুৰ লোৰে গোথা।
মোটেল পেলাই দিয়া ধন,
বাৰ্থী মোৰ কথা,

হে বাৰ্থা মোগ কথা ॥

সি মূৰবপৰা টানি

বতনীকো নিয়া,

হে বতনীকো নিয়া ।

কি আছে পৃথিবীত

আক, ভূমি নাইকিয়া,

হে ভূমি নাইকিয়া ॥

ধনাইৰে বতনী যাব

চকুৰ লোতে উঠি,

হে চকুৰ লোতে উঠি ॥

পৃথিবীত থব শোক,

টানি ধৰা মুঠি

হে টানি ধৰা মুঠি ॥

ধনাইৰ চকুৰ পানী হেৰ

কপৌ-ফুল হল এ,

হে কপৌ-ফুল হল এ ॥

সস্তাপৰ কথাখিনি

মূৰ লবাই কলে,

হে মূৰ লবাই কলে ॥

টোপনিৰপৰা উঠি

পথীটিয়ে মাতে,

হে পথীটিয়ে মাতে ।

“উঠ বতনি উঠ !” বুলি

বপুৰিয়ে খাটে,

হে বপুৰিয়ে খাটে ॥

কেনেকৈ লগ পাম

সৰগৰে তৰা,

হে সৰগৰে তৰা ।

পথী হেৰ বুধি দে,

কি কৰোঁ, কৰা,

হে কি কৰোঁ, কৰা

বেজাৰত জোনাবাই

শুকাই খীণাই গল,

হে শুকাই খীণাই গল ।

কাৰ নো বেজাৰ বাই,

তোৰ কি নো হল ?

হে তোৰ কি নো হল ?

বুকুৰে সৰুহ মোৰ

ধনবৰে নিলে,

হে ধনবৰে নিলে ।

সেইটো হে বেজাৰে মোক

খুলি খুলি খালে,

হে খুলি খুলি খালে ॥

গছৰ আগত লৰে হেৰ

চিকিমিকি পাত,

কদম-কলি

হেব চিকি মকি পাত

কোনে শাত কবে মোক

এবাৰ লগাই মাত,

হেব এবাৰ লগাই মাত ?-

আন দিনা নিয়তীয়ে

“নিঙ” “নিঙ” কবে,

হে “নিঙ” “নিঙ” কবে ।

আজি জানো ধনাইব শোক

তাইবো মাত হবে.

হে তাইবো মাত হবে ॥

সৰগত ধনবৰ,

পৃথিবীত মই,

হে পৃথিবীত মই !

ছটি প্ৰাণী এটি কৰা

পুইণ কাম হয়,

হে পুইণ কাম হয় ॥

{ “নিঙ” “নিঙ” সদায় কৰ,

আজি নে মোক,

হে আজি নে মোক !

মোক নি ধনাইক দে,

কুশল তোৰ হোক ॥

হে কুশল তোৰ হোক ॥

ফুফু বীয়া বা তই

শুন মোৰ কথা,

হে শুন মোৰ কথা,—

ধনাইক ক'গৈ বতনীয়ে

বৰকৈ পাইছে ব্যথা,

হে বৰকৈ পাইছে ব্যথা ॥

নিয়ব—

এনেতে বতনীৰ মাকৰ কাণত হঠাৎ এবাৰ বতনীৰ এই বিননি
পৰিলত, মাকে শোৱা পাটীৰপৰা উঠি বাহিৰলৈ আহি, বতনীৰ হাতত
ধৰি তাইক টানি ভিতৰলৈ লৈ গৈ পাটীত গুৱাই দিলে :

১৮৩৪ শক ।

মাঘ, হাওড়া ।

পকা চুলি

(গীত)

আৰে পকা চুলি মোৰ ?

পক ধৰিছে চুলিত,

তালৈ চকু কিয় তোৰ ?

আৰে পকা চুলি মোৰ ?

কদম-কলি

চুবুৰীয়া লৰা বুঢ়া
সকলো মোৰ মনত জোৰা,
ইহা লখা, কন্দা বুঢ়া,
সকলো কুটুম মোৰ।

বাহিৰত মোৰ পকে চুলি,
ভিতৰত বাজে মৌ স্তুলি,
লৰাৰ কিৰিলি খলকত
মোৰ বগব নাই ওৰ।

বুঢ়া বেলিত উষাৰ পোহৰ,
বুঢ়া বিৰিখত বা বসন্তৰ,
বুঢ়া আমত কুঁহি পাত
লৰে জুব জুব।

ৰূপৰ বঠা, সোণৰ নাও
টুল্ টুল্ টুল্ বাই যাও,
কলীয়া পানীত ৰূপালী বহু
মোৰ মনৰ চোৰ।

যমুনাৰ জলত উঠে লহৰ,
ৰাজহাঁহজাকে কৰে পোহৰ,
অমল ধবল তবল কমল
হাঁহিত বিভোৰ।

আন্ধাৰ পোহৰ যুজে বব,
শেহত জয় পোহৰব,
আন্ধাৰ বাতি ফুলে সেউতী
গোন্ধত ফব্ ফুব্ ।

অপেন্সৰী আনন্দ কৰে,
সাতোৰ দি পানীত ফুৰে,
কলা মূবত হীৰাৰ মুকুট
জলে তিব্ বিব্ ।

কানুৰ কোলাত বাধা গোঁৰী,
নীল আকাশত বগৰ শাবী,
ভোমোৰাৰ শুঙত ফুলৰ বেণু
সুন্দৰ সুন্দৰ ।

পকক চুলি, পকক মূব,
বসত হওক ভবপূব,
ঢলত দেশ বুৰোঁ বুৰোঁ,
সকলো একাকাৰ ।

হাবে পকা চুলি মোৰ

১৮৩৪ শক ।

ফাগুণ, হাওড়া ।

মহাপ্ৰয়াণৰ যাত্ৰী

(গীত)

(১)

মহাপ্ৰয়াণৰ যাত্ৰী হেৰা,

মই মহাপ্ৰয়াণৰ যাত্ৰী।

লগত মাথোঁ সমল মোৰ

ডকতিৰ জোলোঙা এটি ॥

(২)

জ্ঞান জ্ঞান ক'দি ফুৰি

গোৱাঁলো জাৱন ঘূৰি ঘূৰি,

জ্ঞানৰ নাপালে উৱাদিহ,

গোটালো খোলাকুটি।

(৩)

সঙ্কটময় বাটত মোৰ

শত্ৰুৰ সকলোবোৰ,

লগৰীয়া কোনো নাই,

পৰিছে। খাই উজুটি।

(৪)

ধম্মৰ নাগপাশ জৰী,

কেনে কৰে তুৰিমুৰি ?

যত আঁটে তত যায়

দূৰ হৈ মুকুতি ॥

(৫)

ভকতি সমল কৰি,
কোন আছা কত পৰি ?
আহাঁ যাওঁ লগ ধৰি,
স্বামীয়ে পঠাইছে মাতি ॥

(৬)

ভকতৰ পদৰ ধূলি
মুৰত লৈ বাট বুলি,
প্ৰভুৰ সিংহাসনৰ তলত
আহাঁ পৰোঁ গৈ লুটি ॥

(৭)

আসন তলৰ ধূলিত পৰি,
ভকতিৰ জ্বোলোঙা উবৰি কৰি,
কটাওঁ মই অনন্ত কাল,
মনৰ হাবিলাৰ এইটি ॥
মই মহাপ্ৰয়াণৰ যাত্ৰী।

১৮৩৫ শক।

বহাগ, হাওড়া।

মৰণ

আহুক মৰণ ভয় নকৰোঁ সমূলি
কিন্তু হওক তেওঁ, যি জানে এই নিঃকিনক,—
“বপুৰা বেচেৰা! কইছিল এজুপি অশোক,
ফুলি যাৰ ফুল, ডামোন্ধিছে আসাম সদায়।”

১৮৩৫ শক।

জেঠ, হাওড়া।

ভদ্ৰতা

ভদ্ৰ হোৱা, ভদ্ৰ হোৱা, ভদ্ৰ হোৱা ভাই।
আনবো ভদ্ৰতা সি আনিব জগায় ॥

কৰ্ম

✓ কাম কৰা মন প্ৰাণ ঢালি।
সুফল আজি বা নতু কালি।

কৰ্মৰ আত্ম-প্ৰতিপাদন

মূৰ্ছৰ্ত্তেকো ব্যয় নকৰিবা
নিজ কাৰ্য্যগুণ ব্যাখ্যা কৰি।
কাৰ্য্যো নিজে প্ৰকাশ কৰিব;
নোৱাৰিবা তুমি তো চিয়ঁৰি ॥

এলাহৰ দৰব

জীৱনক ধেমালি নাভাবি
কৰি যোৱা প্ৰাণ টাকি বন।
বখানক বেয়ে যিকে কৈ,
ইজীৱন নহয় সপোন।
সকলো যে কামত মগন,
দিনে ৰাতি শান্তি-শুষ্টি নাই।
এলাহ সাবটি ধকাজন
পলে পলে ৰসাতল যায় ॥

সংগ্ৰাম

কোৱাঁ সঁচাকৈয়ে বাৰু হেৰা বিচক্ষণ !
সংগ্ৰাম বিহীন প্ৰাণ কিহৰ কাৰণ ?
জনমৰেপৰা চোৱাঁ মৃত্যু পৰিমিত ।
সাধুজনে বুদ্ধ কৰা বিধিৰ বিহিত ॥
তেস্তে কিয় পিছ ভৰি, নকৰি সংগ্ৰাম ?
সংগ্ৰাম আৰাম, হেৰা, সংগ্ৰাম আৰাম ॥

১৮৩৫ শক ।

জেঠ, হাওড়া ।

সোণৰ শিকলি

যাহ পথ সোণৰ শিকলি,
ঈশ্বৰৰ দান ।
দণ্ড পল একোটা আগ্ৰি,
পায় গৈ বৈকুণ্ঠৰ থান ॥
শিকলি যে ছিগি যাব চাবা,
যাত্ৰা শেষ নৌহওঁতেই ;
সাৰথানে বাট বুলি যাবা,
স্তুতি আৰু সঞ্জমন হৈ ॥

১৮৩৫ শক ।

আহাৰ, হাওড়া ।

সৰু আৰু বৰ

কামৰেই হে উন্নত আসন,
ওখ সৰু ভেদ বিনাশন।
পাচি সজা, কামি চছা, টঙাল তুলুৱা,
সন্মানৰ কাম ; নীহ,—মাথোঁ এলেহুৱা ॥

আত্মসমৰ্পণ

শুনা মোৰ কোনো চিন্তা নাই।—
চিন্তাৰ গৰাকীক চিন্তাৰ ভাৰ দিছোঁ ভাই !
তুমি মৰা আপোন চিন্তাত।
মোৰ চিন্তা অচিন্ত্যৰ গাত ॥

তোমাৰ কাম

সৌ যে চুককণি আছে জোমালৈ পৰি,
উন্নতিৰ ঠাই, হেৰা যোৱা কাচিপাৰি।
অজ্ঞান একাৰে ঢকা গুটিদেক লোক
আছে তাত, জ্ঞান দিয়া, জন্ম সাক্ষলোক ॥
সুখী কৰা দুখিতক, আশীৰ্ব্বাদ লোৱা।
ঈশ্বৰৰ থানলৈ আগবাঢ়ি যোৱা ॥

কৃতিত্ব

আত্মমান, আত্মজ্ঞান, আপোন দমন,
এই তিনি উন্নতিৰ সূতি।
নাই ভয় কৰি যোৱা কাম,
সংসাৰত হ'ব তুমি কৃতী ॥

উচ্চ আশা

পৰ উপকাৰ হওক জীৱনৰ ব্ৰত।
পৰসেৱা হওক মোৰ কাম।
পৰৰ মৰম আৰু আশীৰ্ব্বাদ লৈ,
যেন মোৰ শৰীৰ পেলান ॥

বৰ্ত্তমান আৰু ভবিষ্যত

বোৱা, ৰোৱা, বাটচোৱা—এতিয়াৰ কাম।
পকা দোৱা, সাঁচি খোৱা, খোৱা, গোৱা গান ॥

মোৰ জীৱন

ধন্তবাদ ঈশ্বৰক দিওঁ—

জীৱন নহয় মিহি মোৰ!

সংসাৰৰ ঠেলা, হেচা, টেপা

খাই আছোঁ দিনো দুৰ্বোৰ ॥

এশ-এটা শোকৰ তাপত,

এশ-এটা নিৰাশাত হওক

মোৰ মনুষ্যত্ব বিকশিত ॥

উজু প্ৰাণ হিয়াহীন কি যে ভয়ানক!

এধা-মৰা এধা-জীয়া! প্ৰভু নিদিয়ক!

১৮৩৫ শক।

আহাৰ, হাওড়!

উন্নতিৰ সাঁচাৰ কাঠী

জীৱনৰ বহুদৰ্শীতাই দিছে মোক স্নবুদ্ধি পৰম—

বৰ হোৱা বুদ্ধিৰ কিটিপ মাথোঁ জানা,—অদম্য উত্তম ॥

খামি পুতি সংকল্প কৰি, মৃত্যু নতু বিজয় সাধন।

এই কাঠী সাৰোগত কৰি লভাঁ তুমি বিজয় বতন ॥

উন্নতিৰ জখলা

উন্নতিৰ জখলাত তেওঁ
এনেই উঠিছে নাভাবিবা ।
টোপনিত থাকোঁতেই তুমি,
তেওঁ কাম কৰিছে জানিবা ॥

লক্ষ্য

খিৰ কৰা উদ্দেশ্য তোমাৰ ;
লক্ষ্যভ্ৰষ্ট যতন বিফল !
সৰ্ব্বপ্ৰাণ সৰ্ব্বমন সঁপি ;
কাম কৰা, গাত পাবা বল ॥

কাৰ্পানিক আদৰ্শ

মনে গঢ়া আদৰ্শ নোপোৱা,
পৃথিৱীত যিমান বিচাৰা ;
যদি তুমি আদৰ্শৰ অলুকা
কৰি নিজক নগঢ়া ॥

চকু

চকু লাগে নিজ কাম চিনি লবলৈ ।
সকু কাম ?—হানি কিবা তাত ?
ঈশ্বৰৰ দত্ত সেয়ে, ভাবি লৈ তুমি
এহাশুধীয়াকৈ দিয়াঁ হাত ॥

প্ৰকৃত জীৱন

জানীয়ে প্ৰণাম কৰে, মূৰ্খই স্বীকাৰ,
নিজ আচৰণ ব্যৱহাৰ ।
কৰ্মশীল জীৱনেই প্ৰকৃত জীৱন ;
অন্যকপ জীৱন ধিক্কাৰ ॥

সুখবোধ

কাৰেঙৰ বজা আৰু জুপুৰিৰ প্ৰজা
কোনেও ছুবুজে কিনো সুখ ;
মূৰৰ ঘাম ভৰিত পেলাই,
যদি তেওঁ নাই কৰা হুখ ॥

সুখীয়া আৰু দুখীয়া

সুখী মই,—কামৰ অধীন।
দুখী মই,—বস্তা কৰ্মহীন ॥

কামৰ সমাপতি

ইজীৱনে কামৰ যে সমাপতি নাই।
আৰম্ভণ, দৃষ্টান্তৰ মাথোঁ আছে ঠাই ॥

সময় পলায়

কাম কৰাঁ, কাম কৰাঁ সময় পলায়।
মথিব সকলোঁ! জীৱ যি নডৰায় ॥

১৮৩৫ শক।

শাওণ, হাওড়া।

ভাগৰ

ভাগৰা কামত কেতিয়াবা।
নিৰুৰ্দ্ধা ভাগৰে ৰাত্ৰি দিবা ॥

কোনটো উজু ?

ভাল কৰা উজু বাম ;

বেয়া কৰা টান ।

ভাল কৰা সাধ্য ;

বেয়া অসাধ্য-সাধন ॥

নিয়মৰ বান্ধোন

জোন, বেলি, আকাশৰ তৰা.

পোহৰায় নিয়মত ধৰা ।

কৰ্তব্যক সেইদৰে তুমি

নিয়মিত কৰিবলৈ ধৰা ॥

মান অপমান

সকল কাম বিণ কৰা তুমি ?

ধৰিলে তোমাৰ হেঁশাহ ?

একো নকৰা হে অপমান ।

সকল বৰ মনৰ বিকাশ ॥

এতিয়াই

নাথাকিবা চাই, কবিম কবিম বুলি কাম।

এই মুহূর্ততে লাগি যোৰাঁ।

কবিত্ব পাবিম বুলি যি ভাবিছা তুমি,

কৰাঁ যদি সাহিয়াল হোৰাঁ ॥

এতিয়াই লাগি যোৰাঁ, মনে বল পাব,

উছাহত সকলো সিঁজিব।

অসাধ্য সাধন যেনে বাজিকৰে কৰে,

“সাহে সিধি, আৰ্জে নিধি” হব ॥

উদগনি

দিন যায়, উঠা সাজি পাৰি :

সপোনত নিনিবা সময়।

আনে চোৰাঁ যুঁজছে যতনে ;

তুমি কিয় কাল কৰা ক্ষয় ?

বগুৱাৰ শাবীত তোমাৰ

ঠাইকণি নেদেখানে মিতা ?

সকলোৰে শক্তি অনুসাৰে

যুঁজিবলৈ আছে কিনো চিতা ?

ভূত আৰু ভবিষ্যত মিছা।

বৰ্ত্তমানে মাতিছে তোমাক।

{“হল”, “হব”, নকৰি ভাবনা,
 {“হৈছে”ত পেলোৱা আপোনাক ॥

মুখ্য লক্ষ্য

জীৱনৰ মুখ্য লক্ষ্য কাম,
 শক্তিৰ সম্পূৰ্ণ বিকাশ।
 ঈশ্বৰৰ স্নানিৰ্দ্দিষ্ট মাছুহৰ কাম,
 তাত কৰা বাস ॥
 কৰা তাক ঈশ্বৰত কৰি সমৰ্পণ
 নিজ, পৰ অৰ্থে।
 আচৰিত আনন্দৰ মিলি যাব বোণ
 সন্তোষেৰে সৈতে ॥

কৰ্ম-জীৱন

কামত মগন জন জীৱন সাফল :
 কামত জীৱন আগুৱায়।
 কামে ঠেলি নিয়ে জানা উন্নতিৰ বাট।
 তাৰ আক কোনো চিন্তা নাই ॥

স্বধৰ্ম্ম

যত আছা, যি কবিছা, কৰা ভাৱকৈ।
স্বধৰ্ম্মে নিধন শ্ৰেষ্ঠ, পবধৰ্ম্ম ভয়াবহ হয় ॥

স্বভাৱৰ দান

স্বশোভন স্বথ ঠাই, স্বভাৱৰ দান,
বিজয় চূড়াৰে স্মৃতিত।
সাহিয়াল সজ লোকে মাথোঁ পায় তাকে,
জানিবা নিশ্চিত ॥
অন্ধকাৰ অকল্যাণ শূন্য ভমোময়,
স্বভাৱৰ বিৰোধ পন্থীৰ মাথোঁ হয় ॥

১৮৩৫ শক।
শাওণ, হাওড়া।

নিমাতী কন্যা

(১)

বতন পুৰৰ এজন বজাৰ আছিল একেটা কইনা।
কপহী জীয়াৰী ঘৰ আলো কৰি, নামটি নিমাতী মইনা ॥
ওপজাৰেপৰা কথা ফুটা নাই, ফুটিছে মাথোন হাঁহি।
পোহৰ সদায়, ৰোহ চৈহ নাই, যেন কেতেকীৰ পাহি ॥

বুধিৰ জেউতি জ্ঞানৰ দীপ্তি তুচকু আৰবি আছে ।
 ভাবত অমিয়া, কপত লবণ চাৰি ফালে বিৰিঙিছে ॥
 বোবা কোনে বোলে? চিন নাই তাৰ, প্ৰতি অজ্ঞতেই মাত ।
 চলনে ফুৰণে নিফুট বচন, শব্দৰ অভাৱ হে তাত ॥
 বাপেক মাকৰ মনত অক্ষুধ, একেটি মাথোন জী ।
 কিয় নো নামাতে, কি নো কপাল হল! কত নো কৰিব কি ?
 বেজ-গিয়ানীৰ যতন বিফল, বজা বাণী বিকলায়া ।
 পূজা-সেৱা দান-দক্ষিণা বিফল, বেজাবে দহিজে হিয়া ॥

২

পূৰ্বল যৌৱন, নিমাতীৰ কপত ভৰি পোহৰিল ঘৰ ।
 বজা-বাণী দুইবো ভাবনা চৰিল—কত পাওঁ এটি বৰ ॥
 দেশ বিদেশলৈ বাস্তবি পঠালে, নিমাতী কল্লাক দিব,
 ডেকা যিজনাই নিমাতী মইনাক মতাই দিব পাৰিব ॥
 কল্লাৰ লোভত বজাৰ কোঁৱৰ জোমোৰা জাক যেন হল ।
 নানা বুধি কৰি মাত উলিয়াবৰ চেষ্টা কৰি হাৰি গল ॥
 সকলো হৰিল; বজাই আমনি, কল্লায় আমনি পালে ।
 ঢোল পিটি বজাই আকৌ শুনাই দিলে,—

নোৱাৰাক পঠাব শালে ॥

যেনে আহিছিল তেনেই ভাগিল বজাৰ কোঁৱৰ জাক ।
 তাতো সাহ কৰি আহি হাবে যি, পঠায় পোতাশালে তাক ॥

৩

কমতাপুৰৰ কোঁৱৰ এজন, আলপুৱা তেওঁৰ নাম ।
 ওবে দিন ওবে ৰাতি বীণ বায়, নিশিকে বজাৰ কাম ॥

বাপেক ছবিল, ময়্যাত ছবিল, ছবিল পাঢ়াঙতাঙ্গন ॥
 বীণ বাই মাথোঁ সময় কটায়, নিদিয়ে একোতে মন ॥
 বলিয়াবদৰে বীণখনি বায়, নকয় সবহু কথা ।
 জীৱনৰ উদ্দেশ, সৃষ্টিৰ সম্ভেদ, বাণতহে যেন গোথা ॥
 এৰিলে বজাই আশা কোঁৱৰৰ, পাত্ৰ মন্ত্ৰী আশা এইলে ।
 পানী একেচলু দি থৈ মাকে, মাজুত আশা পাতিলে ॥
 কোঁৱৰৰ সম্ভোষ,—জঞ্জাল শুচিল; ছুগুণ উছাহ কৰি ।
 বাই ফুৰে বীণ, হিয়া তাতে লীন, সকলো গল পাহৰি ॥

৪

কোৱা-চিলাৰ মুখে শুনিলে বাতৰি, নিমাতীৰ বাপেকৰ পণ ।
 কোনে জানে কিয়, কমতা-কোঁৱৰৰ যাবৰ হল তালৈ মন ॥
 বীণখনি মাত্ৰ লগৰ লগৰী, কোঁৱৰ ওলাল গৈ তাত ।
 নমস্কাৰ কৰি বজাক জনালে—“মই উলিয়াম মাত ॥
 হে নৃপমণি, এই বীণখনি, লাও-খোলা আৰু কাঠ,
 শুকান ছালেৰে সাজি ললেঁ মই, মাতিছে অমিয়া মাত ।
 আপোনাৰ জীৱনী অতুল স্নন্দৰী, তেজ মঙহেৰে গঢ়া ।
 মাত উলিয়াটো টান কাম নহয়; নাই কোৱা কথা বঢ়া ॥”

৫

মূৰৰপৰা ভৰি সকলো চাই ললে কোঁৱৰৰ নৃপমণি ।
 চেনেহ বসত হিয়া পমি গল, চকুত ওলাল পানী ।
 ভাবিলে কিনো নো সুলক্ষণী লৰা, দেখিলে চকু জুৰায় ।
 নোৱাৰিলে মাত উলিয়াব জীৱ, মিলিব বৰ অপায় ॥
 নেলাগে বোপা মোৰ, এনে সাহ কৰিব, উভতি ঘৰলৈ যোৱা ।

প্ৰতিজ্ঞা বেয়াটকৈ কৰা আছে মোৰ, নোৰাৰিলে ছুখ পোৱা ॥
 থাঙক মোৰ ছোৱালী, নেলাগে মাতিব, তোমাক নিদিওঁ ছুখ ।
 ছুস্তনো শব্দ, তাইৰ মাত ছুস্তনো, চকুৰেই লভিম জুখ ॥

৬

কমতা কোঁৱৰে প্ৰণামি বুলিলে, “নিৰাশ নকৰিব মোক ;
 পৰীখো কপাল বুলি আহিছিলোঁ, দিয়ক, নিদিব শোক ॥”
 নিকপায় নূপে অল্পমতি দিলে, কণ্ঠাক অনালে মাতি ।
 দেখিয়েই কোঁৱৰে আঙ্গুল লগালে বীণখন কৰি কাতি ॥
 সাৰেঙ্গ, গান্ধাৰ, কামদ বাগিনী অমৃত বৰষি গল ।
 নিমাতী কইনাৰ হৃদয় বুৰিল, সকলো তন্ত্ৰিত হল ॥
 ধ্বনি প্ৰতিধ্বনি বোল উঠি গল, আনন্দত নাচিল জীৱ ।
 কোঁৱৰৰ ডিঙিত ওলমি মইনাই মাতিলে “প্ৰাণপ্ৰিয়” ।
 বজা উঠি আহি ছুইকো আকোঁৱালি, শুঙিলে ছুইবো মুৰ ।
 কণ্ঠা দান কৰি বীণ-কোঁৱৰক বঙত মজিল পুৰ ।

১৮ শক ।

শাও হ ৩৬

তিলকা

তিলকাৰ বয়স দহ বছৰ । গিৰিয়েকৰ মুখ নেদেখাকৈয়ে তিলকা বাৰী হল । তিলকাৰ মাক বাপেক ককাই ভাই কোনো নাই ; আছিল বুঢ়ীমাক বাঙলী । বাঙলীয়ে মাগি-খুজি তিলকাক খুৱাই প্ৰতিপাল কৰি আছিল । এদিন বাঙলীও মৰি থাকিল । তিলকাই বুঢ়ীমাকৰ শৰটো আগত লৈ এইদৰে বিনাই কান্দি আছিল ; তাৰে হৃৎকামান তলত দিলেঁ ; শোক লাগে দেখি বাকীখিনি এৰিলেঁ।—

(স্বৰ—আগলি কলাপাত লৰে-কি-চৰে ।)

তিলকা হেনো তোৰ ডামোলৰ ডাবি ।
বুকুৰে তিলকাক বুকুতে থৰি ।
আঙি পৰি বল তিলক তোৰ ।
এৰি গল আইতা বাঙলা মোৰ ।
কোনে নো ৰাইকহৰ সাধুটি কৰ ।
বাৰী দুখনীৰ দুখ কোনে পতিয়াব ।
মই হেনো বাৰী, মোৰ কোনোবেই নাই ।
কলৈ গল নাতিনীৰ বাঙলী আই ।
“বাৰীৰে কোঁৱৰৰ দুখৰে সাধু
শুনি মই বিলাপো, দুখতে কান্দো ।
খৰিভাৰী পালে বজাৰে জী ;
সতিনী কৰিলে সতিনীৰ কি ;
কোনে কৈ তিলকাক ভুগাব শোক ।
এৰি গল দুখতে আইতাই মোক ।

বাঙলী আইতা মোৰ কলৈ নো গলি ?
 চেনেহৰ তিলকাক কাৰ বুকুত দিলি ।
 গোসাঁয়ে তিলাইকে অনাথী কৈলে ।
 ওপুতাই তাইক মাথোঁ যমলৈ দিলে ।
 উঠ আই বাঙলী নাযাবি এৰি ।
 মোকো ভোৰ লগতে লৈ যা মাৰি ।
 কিনো পাপ কৰিলোঁ একো নাজানো ।
 হে মোৰ প্ৰভুদেউ সদায় মই কান্দো ।
 ইত্যাদি ।

১৮৩৫ শক ।

শাওণ, হাওড়া ।

ৰেণুকা

পৰিছা যি অবস্থাত তাতে হোৱা, স্মৃথী ।
 চেষ্টা কৰি ভাল হোৱা ৰং কৰা সখি ।

°

° °

চিন্তা যদি পৰিণত নকৰা কাৰ্য্যত
 স্বপ্নৰ নিচিনা তাক মানিব। মনত ।

°

° ° °

প্রেমত বৃষিছে ডুমগুল।

প্রেমত ফুলিছে শতদল

°
°

৪ ওখ কবা আশা।

নিবাশা কর্মনাশা।

°
°

অলগ সুখৰ পরিমাণ.

৫ নকৰিবা তাক আক তাকৰ;

কৃতকাৰ্য্য গুৰিতে নেদেখি,

নহবা হে মিছাতে কাতৰ।

°
°

✓ ৫ চকুক চাবলৈ দিয়া, সুন্দৰ যি পাৰে।

অনুভব হিয়াত হক যতমান ধৰে ॥

°
°

✓ কমা কৰাঁ, কমা পাবা তুমি।

৭ ভাল কৰাঁ হৰাঁ উৰ্দ্ধগামী ॥

°
°

মৰম কৰিছে কোনে কয় ?

৮ মাঁচা যি অটুট সদায় বয়।

°
°

জীবনটো যদিও দুদিনীয়া ;
 প্রেম কিন্তু ঠিক যুগমীয়া ।

° °

শেহ ফল হে লক্ষ্য সমল ।
 বিচাৰে টানবো পায় তল ॥

° °

দুখৰ বাতি যিমনেই দীঘল,
 অন্ত তাবো আছে ।
 সুখৰ উষাৰ কিবণ চোৰাঁ.
 পূব ফালে বিৰিঙিছে ॥

° °

মানুহৰ স্বভাৱ যিমনেই গোকট,
 তথাপি সবহ ভাল ।
 হৈলিহি মাজত যিমনেই কাইট,
 সবহ ভাগ তেলাল ॥

° °

সকলোৰে ভাল হওক সংসাৰত,
 দুৰ্মতি স্মৃতি হওক ।

সকলো স্মৃত থাকক, মোৰ ইচ্ছা, ২১
সকলো দীৰ্ঘায়ু হওক ॥

°
° °

আচৰণৰ সদা মিললৈ চকুতকৈ
সত্যৰ লক্ষ্য ভাল। ২১
সত্যৰ প্রতিষ্ঠা সত্যৰ সন্মান
সদাকাল, সাদাকাল ॥

°
° °

মথ্যাহু স্বৰ্ঘ্যৰ দীপ্তি পৰক গোটেই জীৱনটোত ॥
পাপ-একাৰৰ ছাঁ কাব' সমূহি যেন নাহক ॥ ২১

°
° °

পোহৰত ফুলা ফুলৰ স্নগন্ধে ভৰক জীৱন মোৰ।
একাৰৰ কুমি কীটৰ দুৰ্গন্ধ হওক দূৰতে দূৰ ॥ ২১

°
° °

পৰত থাপা বিশ্বাস। ২১
বিশ্বাসে আনে বিশ্বাস ॥

°
° °

সাহতকৈ সহগুণ ভাল। ২১
সুন্দৰতকৈ ধৈৰ্য চিবকাল ॥

°
° °

নিজ্জ্ব দৰব নিজতে নাকাপে,
 লোকক দিবলৈ যোৱা ?
 নিজেই ভিকছ, টেকেলি কাতি !
 আনক নো কি বিলোৱা !

খপিলে উজ্জ্বল হয় সোণৰ বৰণ।
 বিপদত পোৱা যায় বন্ধুৰ চিনন ॥

ভাল ভাগ জীৱনত নিশ্চয় সবহ।
 জুথি চোৰী, শেহ ফল পাবা ওগাইবহ ॥

সজ কাম, বৰ কাম, অজৰ অমৰ !
 থাকে যেন চিৰকাল চল্ল দিবাকৰ ॥

অশোক অন্তৰে পায় দীঘল জীৱন !
 শোক-ভৰা হিয়া শীঘ্ৰে হয় বিনাশন ॥

গোলাপে স্তৱায় সুন্দৰ ফুলনি।
 প্ৰেমে স্তৱায় মাগুহৰ জীৱনী ॥

২৬ ✓ মাৰ মনৰ কম শুণি মাত ।
অসাৰৰ ঢোল দিন বাত ।

•

• •

২৭ আশা মোৰ মন-ৰাজ্যৰ বজা ।
নিৰাশাত প্ৰাণ মন ভজা ॥

•

• •

২৮ ✓ চুটি জীৱনতো আছে ভঙ্গতালৈ কাল ।
হেন জানি কিয় তুমি নোহোৱা হেঁ ভাল ?

•

• •

২৯ ✓ সজ চিন্তা যিহে দিব আনি,
তাৰ তুমি হোৱা অক্ষুণ্ণমী ॥

•

• •

৩০ ✓ যবৰ গুৱনি বন্ধুজন ।
অস্তব গুৱনি ধৰ্ম-ধন ॥

•

• •

৩১ ✓ জানি তুমি প্ৰথমে নিজক ।
তৰ্কিলে নানিবা ঈশ্বৰক ॥

ভক্তি বিশ্বাস মাথো ঈশ্বৰক দিবা! ১২
কৰ্তব্য কামৰ ফল চাই হুকুৰিবা ॥

°
° °

স্বইচ্ছাত যি ভাব আহিব। ১৪৩
সেইভাবে শ্ৰেষ্ঠ ঠাই লব।

°
° °

ঈশ্বৰৰ দান জানা বন্ধুৰ বন্ধুতা.
আমোলন বস্ত্ৰ; লোৱাঁ, নকৰিবা চিতা ॥

°
° °

বিশ্বাসে আনন্দ দিয়ে, প্ৰেমেহে যৌবন।
বয়সে নকৰে বুঢ়া, পাপেহে উছন ॥

°
° °

স্বভাৱৰ সুন্দৰ অমৰ। ১৫
বিষোধী বিষত জৰজৰ ॥

°
° °

গোৱৰ কিৰীটি থাকে সদায় উজ্জল।
বৃথা গৰ্ক ছুদিনীয়া, তাত ধৰে মল ॥

°
° °

৩২ জানি লোৰাঁ কি কৰিব লাগে।
কৰাঁ তাক যি থাকে ভাগে ॥

°
° °

৩৩ ✓ বুঢ়া গাধ তাৰ নাই মান।
লৰা জ্ঞানী তাৰেই সন্মান ॥

°
° °

✓ ৪৫ সজ্জ কাম কৰিবা লুকাই।
তথাপি ফাটিব যহ ভাই ॥

°
° °

৫৩ উপাধি সম্পন্ন তুচ্ছ আতি,
যদি জলাও সাংসাৰিক বাতি ॥

°
° °

৪২ দয়াহীন জন হে গোবান্দ।
আন জন নহয় সি যাণ্ড ॥

°
° °

৪৫ চোৰাঁ মোৰ জীৱনটো কবিতাৰ আৱলী
ঘটিকাৰ ঘণ্টা পলে পঢ়ি যায় চলি।

জুম্বি, লেচাবী, ছবি, দুগবীৰ স্মৰ, ১৫
কবিতা কদম-কলি বেণ্বেই পূৰ ।

°
°

ইতিহাস বুৰঞ্জীৰ বগা গোফ-ডাটি ।
চিৰ যৌবনেৰে ভৰা কবিতা-কুৰ্বী ॥ ১৬

°
°

বলেৰে শাসন জানা নহয় শাসন ;
ধৰমত নাম তাৰ অন্তায় আচৰণ ॥ ১৭

°
°

দোষ খোচবাই পায় উটা খেৰৰ জাজি ।
সুগ বিচৰালৈ থাকে তলিত মুক্তাবাজি । ১৮

°
°

সুখ নাই,—ধনে কি কবিব ?
চকু নাই ;—বেলি পোহৰিব ? ১৯

°
°

ভয়াতুৰ ! নকৰিষা পিছৰ্ভৰি তুমি ।
সাহ পাবা ঘাওঁতেই ; মাতে জন্মভূমি ॥ ২০

°
°

১০ মুখবদ দান এই মানসী জনম ;
আজ্ঞা,—তুমি দিনে বাতি কবি থকা শ্রম ॥

°
°

১১ মুখ, দুখ, ভাল, বেয়া, তোমাৰ হাতত ।
আপোন কৰম-ফল ; নাই কপালত ॥

°
°

১২ কম কাম, কম শ্রম, কম ফল লাভ ।
বেছি শ্রম, বেছি ফল ; কি লাভ বিলাপ ?

°
°

১৩ মুখবত অৰ্পি চিন্তা, দুঃ, শোক, তাপ,
গোঁজ পুতি নাও বান্ধা, নাথাকে সন্তাপ ॥

°
°

১৪ নিৰ্ধনোৰো মুখ আছে অমিয়া অতুল ।
ধনীয়ে নাপায় তাৰ ছু আৰু কুল ॥

°
°

১৫ মুখৰ বন্ধুত্বপূৰ্ণ গোটেই পৃথিবী ।
ঠিক বন্ধু জীৱনত ছুটা এটা পাবি ।

°
°

✓ নপবিবা পিছ হেৰা আঙুৰাই যোৱাঁ
সকলো বাঢ়িছে আগ, পিছ এলেহুৱা ॥
মৰণ পৰ্য্যন্ত কাম, নাহিকে এৰণ ।
মানপী জন্মৰ জানা কৰ্ত্তব্য সাধন ॥

° °

✓ এটি কথা আমোলন, অন্তৰৰপৰা ।
লক্ষ কথা এবকলা, জীৱন্ততে মৰা !

° °

✓ জ্ঞান-পথ এৰি জ্ঞানী যায় কেতিয়াবা ।
অন্তৰৰ বাণী, বোপা, সদায় শুনিবা ॥

° °

✓ জয় লক্ষ্মী আজিয়েই আগত তোমাৰ ।
কালি বুলি বহি থাকি নহবা অসাৰ ॥

° °

বলী কৰা হৃদয়ক ; হে মৰতবাসী ।
হৃথত জলক তেজ, শোকত যে হাঁহি ॥
অন্ধকাৰ ডাৱৰত বিজুলী চমকে ।
এন্ধাৰ নিশাত জানা তৰা চিক্‌মিকে ॥

১২ পুৰোঁৱী প্ৰেমেৰে হেৰা হৃদয় তোমাৰ
মাগুহক, ঈশ্বৰক দিয়া উপহাৰ ॥

°

° °

১২ স্বফল নাপালা বুলি নিৰাশ নহবা ।
আহিব এদিন সি নিশ্চয় জানিবা ॥
কৰ্মফল আশালই নকৰিবা মন ।
ঈশ্বৰত সমৰ্পিবা ফল আক বন ॥
কাম কৰিবৰ তোমাৰ অধিকাৰ আছে ।
ফল দান ঈশ্বৰে হে হাতত ৰাখিছে ॥

°

° °

১৩ যি প্ৰেমৰ লৰচৰ, সি প্ৰেম নহয় ।
যি ভক্তিত ভাজ আছে, ভক্তি কোনে কয় ?

°

° °

১৪ ধন নাই ? হানি নাই তাত ।
আনন্দৰ উৎস যে হিয়াত ॥

°

° °

১৬ সকলোকে প্ৰেম দিয়া, অল্পক বিশ্বাস ।
সপোনতো নিচিন্তিবা কাৰো সৰ্বনাশ ॥

°

° °

ভাল হোৱা নামত নহয় ।
মুখ পোৱা দিঠকত হে বয় ।

•
• •

লাহে লাহে বন্ধু বাছি লবা ।
তাভোতকৈ লাহে হে সলাবা ॥

•
• •

সজ্জ নাম সজ্জ হৈ লবা ।
মিছা নাম নিটিকে জানিবা ॥

•
• •

ঈশ্বৰৰ গোটেই আশীষ,—
দীৰ্ঘ প্ৰাণ, স্বাস্থ্য অহনিশ ॥

•
• •

বাট হওক কুমুম কোমল ।
হাঁহি হওক প্ৰেমৰ সমল ॥
আনন্দ লোভক চকু ভৰা !
আশীৰ্ব্বাদ এই মোৰপৰা ॥

•
• •

৭৬ ✓ নিজৰ হৃথৰ বোজা নিজে তুমি বৰা ।
লোকৰ পিঠিত তাক কদাপি নিদিবা ॥

.

. .

✓ ধীৰ হ'বা বিচাৰ কামত ।

৭৭ হ'বামুখা বিচাৰ নামত ॥

.

. .

৭৮ / স্ননিপুণ কাৰ্য্যপট্ট জনে
কাৰ্য্য কৰা, কি কাম সপোনে ?

.

. .

৭৯ পুণ্য কাম সঁচাসচি স্মথ ।
স্মচৰিত্ৰে পোহৰায় মুথ ॥

.

. .

৭৬ সাহী হিয়া ঋন্তেকলৈ আগে ;
কিন্তু তেজ দিনে বাতি জাগে ।

.

. .

১০০ প্রকৃত বন্ধুতা ঠিক পবিত্র বান্ধোন ;
অসময় বিপদত বাঢ়ে তাৰ গুণ ॥

.

. .

সজ্জ চিন্তা কৰা।
সুকাম জন্মিব তাৰপৰা ॥

যথাসাধ্য সজ্জ কাম যতনি কৰিবা।
নফলিল অতিকৈ ;—নিৰাশ নহবা ॥

গোটেই নিখুত কাম তোমাৰ
কদাপি নহয়।
সোণৰ থাকিব অত-তত
পোটোকা পৰি ৰয়।

বাটৰ ছুৰি বন গছকত পৰা
তাৰো এটি পাতে দিয়ৈ স্বৰ্গৰ বতৰা !

বয়সৰ শক্তি নাই আশা বিনাশিব।
ঈশ্বৰৰ অংশ আশা অমৃতত মিলিব ॥

উষাৰ পোহৰ, বসন্ত মলয়া,
 নিয়বে তিরোৱা যুই-
 শতক বছৰ সন্ভোগ হওক,
 আশীৰ্বাদ দিওঁ মই ।

১৮৩৫ শক ।

ভাদ, হাওড়া ।

ঈশ্বৰ আৰু ভকত

বৈকুণ্ঠৰেপৰা হৰিয়ে শুধিলে—

“কোন কোন আহিবৰ হল ?”

নাম-লোৱা ভকতে সাদৰি বুলিলে—

“নামতে গৈ আছোঁ তল ।”

বৈকুণ্ঠৰেপৰা গোসাঁয়ে মাতিলে—

“আহা হে ভকতসকল !”

নাম-লোৱা ভকতে লাহেকৈ বুলিলে—

ভকতিত পাই লৰ্ভইক বল ।

প্ৰভুৱে মাতিলে, “বাপু মোৰ ভকত হে,-

প্ৰসাদ লবৰে হল ।”

ভকতে বুলিলে “প্ৰভু বাম্বদেউ,

নামতে ভোক পিয়াহ গল ।”

নাবদক মাতিলে, উদ্ধরক মাতিলে,
 বিহুবক প্রভু মাতিছে ।
 নাশদে বিহুবে উদ্ধরে বুলিলে—
 “যাম প্রসঙ্গৰ পিছে ।”
 “মৰতত ভকত, বৈকুণ্ঠত মুকুত,
 নৰি আতৈসকল আই ।”
 “নেযাৰেঁ নেযাৰেঁ প্রভু মোৰ গোবিন্দাই,
 মুকুতিৰ নকৰৌ বেহা ।”
 “নাহা হে যদি, মই যাবকেই লাগিল,
 লগলৈ তোমালোকৰ ।
 ভকতক এৰি থাকিব নোবাঁৰোঁ,
 পলকেই একো বছৰ ।”

১৮৩৫ শক ।

শ্রীদ, লবেলচ, হাওড়া ।

2.2

31.8.77